

Bruselj, 7.6.2023
COM(2023) 298 final

**SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

o celovitem pristopu k duševnemu zdravju

Duševno zdravje je bistveni del zdravja. Je stanje dobrega počutja, v katerem lahko posameznice in posamezniki razvijajo svoje zmožnosti, se spoprijemajo s stresom v življenju ter prispevajo k življenju v skupnosti. Duševno zdravje je osnovni pogoj za produktivno gospodarstvo in vključujočo družbo ter presega osebne ali družinske zadeve.

Duševno zdravje ali težave z duševnim zdravjem ne nastajajo v vakuumu, temveč so pogojeni z osebnimi in zunanjimi dejavniki. Odražajo stanje naše družbe, našega gospodarstva, našega okolja in tudi stanje svetovnih razmer okoli nas, vse to pa prav tako vpliva nanje. Evropska unija (EU) in svet se soočata s krizami brez primere, kot so pandemija COVID-19, ruska vojna agresija proti Ukrajini, energetska kriza in inflacija, ki so zamajale vsakdanjo resničnost, pričakovanja in zaupanje ljudi. Trojna planetarna kriza (podnebne spremembe, izguba biotske raznovrstnosti in onesnaževanje) se zaostreje. Vse večja digitalizacija, demografski razvoj in radikalne spremembe na trgu dela poleg priložnosti prinašajo tudi izzive. Poleg reševanja teh kriz je reševanje izzivov na področju duševnega zdravja ključnega pomena za povečanje odpornosti posameznic in posameznikov ter prebivalstva.

Boljše duševno zdravje je socialna in gospodarska nujnost. Pred pandemijo COVID-19 se je s težavami z duševnim zdravjem spopadalo približno 84 milijonov ljudi v EU (vsak šesti), pri čemer so stroški znašali 600 milijard EUR ali več kot 4 % BDP¹, spremljale pa so jih znatne regionalne, socialne, spolne in starostne neenakosti. Kar zadeva delovna mesta, je 27 % delavcev in delavk poročalo, da so v zadnjih 12 mesecih doživeli z delom povezan stres, depresijo ali tesnobo, kar povečuje možnosti za izostajanje od dela in resno vpliva na življenje delavcev in delavk ter organizacijo poslovanja. **Stroški neukrepanja** na področju duševnega zdravja so že precejšnji in na žalost naj bi se še povečali v skladu z globalnimi stresorji. Že leta 2019 se je več kot 7 % ljudi v EU spopadalo z depresijo², 13 % pa se jih je večino časa počutilo osamljene.

Pandemija je predstavljala resno grožnjo za duševno zdravje, zlasti pri mladih in ljudeh z že obstoječimi duševnimi motnjami. Med pandemijo se je delež ljudi v EU, ki so se spopadali z osamljenostjo, podvojil v primerjavi z leti pred pandemijo, pri čemer je v nekaterih regijah dosegel 26 %³. Povečana osamljenost, manj družbenih interakcij, zaskrbljenost glede lastnega zdravja in zdravja bližnjih, negotovost glede prihodnosti ter tesnoba, ki jo povzročata strah in izguba⁴ – vse to je povzročilo postravmatske stresne motnje.

¹ *Health at a Glance: Europe 2018* (Pregled zdravstva: Evropa 2018).

² [Eurostat News – Eurostat \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1).

³ [New report: Loneliness doubles in Europe during the pandemic \(Novo poročilo: raven osamljenosti v Evropi med pandemijo dvakrat višja\) \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1).

⁴ [The consequences of the COVID-19 pandemic on mental health and implications for clinical practice \(Posledice pandemije COVID-19 za duševno zdravje in vpliv na klinično prakso\) | European Psychiatry | Cambridge Core](https://www.cambridge.org/core/journals/european-psychiatry/article/psychological-consequences-of-the-covid-19-pandemic-on-mental-health-and-implications-for-clinical-practice/summary).

Samomor je za prometnimi nesrečami drugi najpogostejši vzrok smrti pri mladih (med 15. in 19. letom starosti)⁵. V EU je letna vrednost izgub zaradi duševnih motenj pri otrocih in mladih ocenjena na 50 milijard EUR⁶.

V ozadju teh statistik je na milijone osebnih zgodb. To so zgodbe otrok ter najstnic in najstnikov, za katere so tablični računalniki in pametni telefoni, skupaj s platformami družbenih medijev in aplikacijami za pošiljanje sporočil, postali sestavni del življenja, včasih v škodo telesnega in duševnega zdravja, zgodbe socialno izključenih ljudi, ki se soočajo z diskriminacijo, zgodbe starejših, ki se počutijo osamljene, delavcev in delavk, ki doživljajo izgorelost, staršev, ki ne morejo več shajati, ter ljudi, ki se počutijo izolirane zaradi tega, kdo so ali kje živijo.

V skladu z Listino EU o temeljnih pravicah ima vsakdo **pravico do preventivnega zdravstvenega varstva in do zdravniške oskrbe** v skladu s pogoji, ki jih določajo nacionalne zakonodaje in prakse. V skladu z evropskim stebrom socialnih pravic ima vsakdo pravico do pravočasnega, cenovno dostopnega in kakovostnega preventivnega in kurativnega zdravstvenega varstva.

Del zdrave družbe mora biti, da ljudje vedo, da lahko poiščejo pomoč ter da imajo dostop do podpore in cenovno dostopne, visokokakovostne oskrbe. Pomemben **cilj javne politike** bi moral biti zagotoviti, da nihče ni zapostavljen, da imajo državljani in državljanke enak dostop do storitev preprečevanja in storitev na področju duševnega zdravja po vsej EU ter da sta ponovno vključevanje in socialna vključenost vodilo skupnih ukrepov za obravnavanje duševnih motenj. Da bi Evropo približali temu cilju, so potrebni učinkovito usmerjanje, usklajevanje, okrepljena podpora in ciljno usmerjeni ukrepi. Analiza demografskega razvoja je lahko podlaga za ciljno usmerjene ukrepe, saj lahko demografski dejavniki prispevajo k opredelitvi ogroženih skupin, ki morda potrebujejo posebno podporo ali vire, in omogoči ustrezno prilagoditev politike.

Predsednica Ursula von der Leyen je v odziv na ta dejstva ter poziv državljanek in državljanov k ukrepanju na področju duševnega zdravja v okviru Konference o prihodnosti Evrope napovedala novo pobudo o duševnem zdravju v EU. Ta pobuda kot del prednostne naloge Komisije „Spodbujanje evropskega načina življenja“ pomeni prelomnico pri obravnavanju duševnega zdravja v EU. Komisija se prav tako odziva na poziv Evropskega parlamenta k ukrepanju po njegovi resoluciji iz leta 2022 o duševnem zdravju v digitalnem svetu dela⁷, v kateri so institucije EU in države članice pozvane, naj priznajo številne težave v duševnem zdravju in ustrezno ukrepajo. To sporočilo je začetek novega strateškega pristopa k duševnemu zdravju, ki je medsektorski in presega zdravstveno politiko. Osredotočeno je na to, kako pomagati ljudem s težavami z duševnim zdravjem, in na politike preprečevanja. Temelji na **treh vodilnih načelih, ki bi se morala uporabljati za vsakega državljana in**

⁵ The [State of the World's Children 2021: On My Mind – Promoting, protecting and caring for children's mental health](#) (Stanje otrok po svetu 2021: „V moji glavi“ – spodbujanje in zaščita duševnega zdravja otrok ter skrb zanj), Regionalno poročilo: Evropa, UNICEF, 2021.

⁶ [SOWC-2021-Europe-regional-brief.pdf \(unicef.org\)](#).

⁷ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0279_SL.html

državljanke EU, in sicer: (i) dostopu do ustreznega in učinkovitega preprečevanja, (ii) dostopu do visokokakovostnega in cenovno dostopnega zdravljenja in oskrbe na področju duševnega zdravja ter (iii) možnosti ponovne vključitve v družbo po okrevanju.

Ta vodilna načela so podlaga za vse vidike te pobude in se neposredno odražajo v njenih poglavjih.

Današnji celovit pristop k duševnemu zdravju k sodelovanju poziva nacionalne in regionalne akterje, sektor zdravstvene politike in druge sektorje politike ter ustrezne deležnike, od organizacij pacientov in organizacij civilne družbe do akademskih krogov in industrije. Njegov cilj je vzpostavitev orodij za spodbujanje sprememb, tudi na globalni ravni, okrepitev obstoječih struktur in spremljanje ukrepov.

Podpiral bo države članice pri njihovih prizadevanjih za doseganje ciljev Svetovne zdravstvene organizacije (SZO) na področju nenalezljivih bolezni do leta 2025⁸ in ciljev trajnostnega razvoja⁹ do leta 2030, tudi na področju duševnega zdravja.

a. Vključevanje duševnega zdravja v različne politike

V okviru **celovitega pristopa** je treba priznati vpliv bioloških in psiholoških dejavnikov ter pomen družine, skupnosti, gospodarstva, družbe, okolja in varnosti. To vključuje vlogo prepleta dela in oskrbe, šolskega in delovnega okolja ter digitalnega sveta in socialnih (npr. ravni doživetega nasilja, spol, vedenje, izobrazba¹⁰), ekonomskih (npr. nestabilnost, inflacija, revščina in brezposelnost) ter tržnih (npr. pritisk zaradi agresivnega trženja) dejavnikov zdravja.

Zato so za izboljšanje duševnega zdravja in podporo odpornosti duševnega zdravja potrebne politike na področjih, kot so izobraževanje, mladina, umetnost in kultura, okolje, zaposlovanje, kohezija, raziskave in inovacije, socialna zaščita, trajnostni razvoj mest ter digitalni svet. Ovir za dobro duševno zdravje ni mogoče odpraviti samo v okviru zdravstvenega sistema¹¹.

Dejavniki duševnega zdravja se prepletajo z obstoječimi neenakostmi v družbi, zaradi česar so nekateri ljudje izpostavljeni večjemu tveganju za slabo duševno zdravje kot drugi. Kadar so vzrok slabega duševnega zdravja **diskriminacija** na podlagi spola, rase ali etničnega porekla, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti ter **nasilje in sovraštvo**, je spodbujanje enakosti v naših družbah pomembno orodje za njegovo preprečevanje. Komisija

⁸ [On the road to 2025 \(Na poti do leta 2025\) \(who.int\)](#).

⁹ Cilj trajnostnega razvoja 3.4 | Nenalezljive bolezni in duševno zdravje: do leta 2030 s preventivnimi ukrepi in zdravljenjem za tretjino zmanjšati število primerov prezgodnje smrti zaradi nenalezljivih bolezni ter spodbujati duševno zdravje in dobro počutje.

¹⁰ [Education: a neglected social determinant of health \(Izobrazba: zanemarjen socialni dejavnik zdravja\) – The Lancet Public Health](#).

¹¹ [Fitter Minds, Fitter Jobs: From Awareness to Change in Integrated Mental Health, Skills and Work Policies \(Zdravi možgani, zdrava delovna mesta: od ozaveščenosti do sprememb v celostnih politikah na področju duševnega zdravja, spretnosti in dela\) / Duševno zdravje in delo | OECD iLibrary \(oecd-ilibrary.org\)](#).

je v letih 2020 in 2021 sprejela pet strategij za enakost¹², da bi dosegla napredek na poti do **Unije enakosti**. V vseh strategijah je poudarjeno tveganje, ki ga predstavlja diskriminacija za poslabšanje duševnega zdravja. Otroštvo je ključno življenjsko obdobje, ki vpliva na duševno zdravje v prihodnosti, kot je poudarjeno v **strategiji EU o otrokovih pravicah**¹³, v kateri se poziva k celovitemu pristopu k preprečevanju vseh oblik nasilja in zaščito otrok pred njimi.

Evropsko leto mladih 2022 je bilo osredotočeno na ponovno vzpostavitev pozitivnih obetov za mlade ter je vključevalo dejavnosti v podporo duševnemu zdravju in dobremu počutju mladih. V okviru **evropskega leta spretnosti** se bodo v letu 2023 spodbujale naložbe v usposabljanje in izpopolnjevanje, da bi se povečale življenjske priložnosti in izboljšala prilagodljivost ljudi ter delavcev in delavk na spremembe, kar je pomembno za spodbujanje celovitega pristopa k duševnemu zdravju.

Politika na področju duševnega zdravja, ki prinaša koristi za vse, mora delovati na različnih ustreznih področjih politike. Vse več raziskav na primer kaže, da medsebojna povezanost in ponovno povezovanje z naravo pozitivno vplivata na duševno zdravje. Hkrati je splošno priznan vpliv onesnaževanja na duševno zdravje, tudi zaradi onesnaženosti zraka ali izpostavljenosti državljanek in državljanov strupenim snovem. Cilji in ukrepi v okviru **evropskega zelenega dogovora** za spodbujanje čistega okolja, renaturiranih in obnovljenih območij ter ozelenitve mest pozitivno vplivajo na naše telesno in duševno zdravje.

Za odpravo tveganj, povezanih z uporabo digitalnih storitev, vključno s tveganji, povezanimi z duševnim zdravjem, je v **aktu o digitalnih storitvah**¹⁴ določen širok nabor obveznosti glede zagotavljanja potrebne skrbnosti, ki se uporabljajo za spletne posrednike. Za omogočanje ciljno usmerjenih pravnih sredstev in učinkovito obravnavanje pomislekov glede javne politike so v aktu o digitalnih storitvah priznana posebna tveganja, povezana z resnimi negativnimi učinki na **telesno in duševno dobro počutje oseb**, ter posledice za **telesni in duševni razvoj otrok**, ki jih lahko povzroči uporaba navedenih platform. Največje platforme in spletni iskalniki, tj. tisti z več kot 45 milijoni uporabnikov v Uniji, morajo oceniti sistemska tveganja, ki jih njihove storitve predstavljajo za duševno zdravje, in sprejeti ukrepe za zmanjšanje ugotovljenih tveganj¹⁵.

Komisija v okviru strokovne skupine za javno zdravje¹⁶ že podpira **prenos ustreznih dobrih praks** držav članic in deležnikov za spodbujanje duševnega zdravja v vseh politikah v skupnostih¹⁷.

¹² [Strategija za enakost spolov](#); [strategija za enakost LGBTIQ oseb](#); [strateški okvir za Rome](#); [strategija o pravicah invalidov](#).

¹³ [Strategija EU o otrokovih pravicah in evropsko jamstvo za otroke \(europa.eu\)](#).

¹⁴ Uredba (EU) 2022/2065 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. oktobra 2022 o enotnem trgu digitalnih storitev in spremembi Direktive 2000/31/ES (Akt o digitalnih storitvah), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:32022R2065>.

¹⁵ To lahko na primer vključuje zmanjšanje negativnih učinkov individualiziranih priporočil in popravek meril, ki se uporabljajo za njihova priporočila, ukinitvev prihodkov od oglaševanja za posamezne informacije ali izboljšanje prepoznavnosti verodostojnih virov informacij.

¹⁶ https://health.ec.europa.eu/non-communicable-diseases/expert-group-public-health_sl

Izvaja se študija, v okviru katere se bo analizirala **učinkovitost politik za krepitev duševnega zdravja** in dobrega počutja v državah članicah¹⁸, da bi se bolje podprlo oblikovanje politik.

VODILNE POBUDE

1. EVROPSKA POBUDA ZA KREPITEV ZMOGLJIVOSTI NA PODROČJU DUŠEVNEGA ZDRAVJA

- Leta 2023 bo Komisija skupaj s SZO v okviru Programa EU za zdravje dodelila 11 milijonov EUR za podporo državam članicam pri **krepitevi zmogljivosti za pristop, ki spodbuja duševno zdravje v vseh politikah**¹⁹.
- Komisija bo dodelila 10 milijonov EUR²⁰ za podporo vlogi deležnikov pri **spodbujanju duševnega zdravja v skupnostih**, pri čemer bo poudarek na ranljivih skupinah, vključno z otroki in mladimi ter migranti/begunci.
- V letu 2024 bo Komisija uvedla **načrt (zbirko orodij) za večdisciplinaren pristop h krepitevi zmogljivosti na področju duševnega zdravja**²¹.

Države članice so pozvane, naj sprejmejo pristop, ki spodbuja **duševno zdravje v vseh politikah**. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti **spodbujanju, preprečevanju**²², **zgodnjemu ukrepanju**, odpravljanju **stigmatizacije** in zagotavljanju **socialne vključenosti** ljudi s težavami z duševnim zdravjem. Poleg tega bi morale države članice podpirati programe za pomoč ljudem pri zaposlovanju ali sodelovanju v programih vračanja na delo. Digitalno področje, tudi na delovnem mestu, prinaša **psihosocialna tveganja**, ki znatno vplivajo na ljudi, organizacije in gospodarstva²³. Posebno pozornost je treba nameniti spodbujanju usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja.

¹⁷ Kot je [model dobre prakse Evropske zveze za boj proti depresiji \(EAAD\)](#) za izboljšanje zdravljenja depresije in preprečevanje samomorilnega vedenja v Evropi, ki se financira v okviru tretjega zdravstvenega programa EU: 2 milijona EUR.

¹⁸ Finančna podpora v okviru [delovnega programa EU za zdravje za leto 2021](#): DP-g-07.2.1 Zbiranje inovativnih dobrih praks in raziskovalnih rezultatov na področju nenalezljivih bolezni ter podpora pri njihovem izvajanju: proračun, okrepljen s prerazporeditvijo sredstev: 1 milijon EUR.

¹⁹ S sporazumom o prispevku s SZO (proračun, okrepljen s prerazporeditvijo sredstev: 11 milijonov EUR) v okviru [delovnega programa EU za zdravje za leto 2022](#): DP-g-22-07.02 Obravnavanje izzivov na področju duševnega zdravja.

²⁰ Finančna podpora v okviru [delovnega programa EU za zdravje za leto 2022](#): DP-g-22-07.01/03/04 Razpis za zbiranje predlogov za spodbujanje duševnega zdravja: 10 milijonov EUR.

²¹ [Capacity-building on mental health: multidisciplinary training programme and exchange programme for health professionals](#) (Krepitev zmogljivosti na področju duševnega zdravja: večdisciplinaren program usposabljanja in program izmenjav za zdravstveno osebje): 9 milijonov EUR.

²² [Zbirka znanja Skupnega raziskovalnega središča za spodbujanje zdravja in preprečevanje bolezni \(preprečevanje depresije, z delom povezanega stresa in demence\)](#).

²³ V sporočilu o [strateškem okviru EU za varnost in zdravje pri delu za obdobje 2021–2027](#) je potrjen pomen obravnavanja psihosocialnih tveganj na delovnem mestu, tudi ob upoštevanju digitalnega prehoda.

b. Spodbujanje dobrega duševnega zdravja, preprečevanje težav z duševnim zdravjem in zgodnje ukrepanje proti njim

Ljudje s težavami z duševnim zdravjem morajo vedeti, kje lahko zaprosijo za pomoč. Danes so razpoložljive storitve in orodja razpršeni in se po EU zelo razlikujejo. Prav tako niso dovolj vidni in znani ljudem. To se mora spremeniti.

Spodbujanje dobrega duševnega zdravja, preprečevanje težav z duševnim zdravjem in zgodnje ukrepanje so učinkovitejše in stroškovno ugodnejše rešitve od zdravljenja. **Gospodarski dokazi** za učinkovitost naložb v ta pristop so najmočnejši pri **zgodnjem ukrepanju**, pri katerem je poudarek na zdravju mater in dojenčkov, otrocih ter mladostnicah in mladostnikih, duševnem zdravju pri delu (glej poglavje e) ter preprečevanju samomorov in samopoškodb²⁴. Raziskave na tem področju je treba okrepiti za boljše prepoznavanje zgodnjih zaskrbljujočih znakov, za kar je v programu Obzorje Evropa predviden poseben proračun²⁵.

Na zdravje ljudi vplivajo njihove življenjske izkušnje in okolje, v katerem živijo. **Dejavniki zdravja**, od prehrane in telesne dejavnosti, škodljivega uživanja alkohola, tobaka in drog, pa tudi **okoljski, socialni in tržni dejavniki**, vključno z življenjskimi razmerami, boljšimi stanovanji, čistim zrakom, dostopom do športa, kulture in zelenih površin, boljšim usklajevanjem poklicnega in zasebnega življenja ter nevarnostjo nasilja, pomembno vplivajo na duševno zdravje.

Telesna dejavnost in šport imata pomembno vlogo pri spodbujanju dobrega duševnega zdravja. EU bo še naprej spodbujala **športne in telesne dejavnosti za krepitev zdravja**, in sicer v okviru delovnega načrta EU za šport in evropskega tedna športa.

Z zgodnjim ukrepanjem se lahko zagotovi pravočasna podpora in prepreči nadaljnje poslabšanje dobrega počutja in duševnega zdravja, zlasti pri mladih²⁶. Zgodnje ukrepanje je lahko na primer ključno pri prepoznavanju in obravnavanju dejavnikov tveganja ter znakov različnih oblik stisk, ki jih ljudje lahko doživljajo. Številna okolja, kot so šole, delovna mesta, domovi za starejše in zapori, so prav tako ključna mesta za spodbujanje, preprečevanje ter zgodnje odkrivanje in ukrepanje na področju duševnega zdravja. **Šolski programi** za spodbujanje duševnega zdravja in dobrega počutja, ki vključujejo različne akterje in storitve²⁷ v skupnosti, lahko na primer omogočijo zgodnje odkrivanje in reševanje težav.

Komisija bo leta 2023 objavila razpis za države članice in deležnike, da prek portala EU o najboljših praksah²⁸ predložijo **dobre prakse** za spodbujanje duševnega zdravja, preprečevanje in zgodnje odkrivanje duševnih motenj ter zgodnje ukrepanje proti njim.

²⁴ <https://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev-publhealth-040617-013629>

²⁵ [Horizon Europe Health Calls 2023 – The Silver Deal – Person-centred health and care in European regions \(Destination 1\) \(Razpisi programa Obzorje Evropa na področju zdravja za leto 2023 – Srebrni dogovor – Zdravje in oskrba v evropskih regijah, ki sta osredotočena na posameznice in posameznike \(cilj 1\)\) \(europa.eu\).](#)

²⁶ [Preventive psychiatry: a blueprint for improving the mental health of young people \(Preventivna psihiatrija: načrt za izboljšanje duševnega zdravja mladih\) \(nih.gov\).](#)

²⁷ V skladu s priporočilom Sveta o [poteh do uspeha v šoli](#).

²⁸ [Portal o najboljših praksah \(europa.eu\).](#)

Skupaj z državami članicami bo oblikovala pobude za obravnavanje ključnih vedenjskih, gospodarskih, družbenih, okoljskih (vključno z onesnaževanjem), medgeneracijskih in tržnih dejavnikov duševnega zdravja, in sicer s sodelovanjem v okviru pobude „Healthier Together“²⁹. Podpirala bo oblikovanje **smernic za zgodnje odkrivanje in ukrepanje** ter presejanje v ranljivih skupinah v ključnih okoljih, kar bodo pilotno izvajale države članice³⁰. Komisija bo z uvedbo novih projektov okrepila svoja prizadevanja na področju **raziskav možganov**, med drugim z uporabo digitalnih zdravstvenih podatkov³¹, računalništva in simulacijske infrastrukture³².

VODILNE POBUDE

2. EVROPSKA POBUDA ZA PREPREČEVANJE DEPRESIJE IN SAMOMOROV

- Komisija bo namenila 6 milijonov EUR za zmanjšanje tveganja za nastanek resnih težav z duševnim zdravjem pri ljudeh, in sicer s podporo razvoju in izvajanju **politik preprečevanja depresije in samomorov** v državah članicah, ki bodo temeljile na izmenjavi dobrih praks (2023).

3. POBUDA „HEALTHIER TOGETHER“ – DUŠEVNO ZDRAVJE

- Komisija bo dodelila 8,3 milijona EUR za **okrepitev sklopa o duševnem zdravju iz pobude EU o nenalezljivih boleznih „Healthier Together“**, da se podprejo ukrepi držav članic za spodbujanje duševnega zdravja, ustvarjanje podpornih okolij in politik, povečanje socialne vključenosti ter odpravljanje stigmatizacije in diskriminacije, povezanih s težavami z duševnim zdravjem³³.

4. VSTOPNA TOČKA ZA LJUDI S TEŽAVAMI Z DUŠEVNIM ZDRAVJEM

- Komisija bo v okviru portala EU o najboljših praksah³⁴ ustvarila repozitorij EU, v katerem bodo zbrane **dobre prakse** držav članic za medsebojno učenje in usmerjanje ljudi k učinkoviti oskrbi (klicne številke, točke za pomoč itd.).
- Da bi ljudem pomagali krmariti po razpoložljivih podpornih storitvah, bodo države članice pozvane³⁵, naj ustvarijo nacionalna spletišča, da bi ljudje imeli eno referenčno točko za **izboljšanje dostopa do zdravljenja, podpore in oskrbe**.

5. EVROPSKI KODEKS ZA DUŠEVNO ZDRAVJE

²⁹ Z ukrepi, financiranimi v okviru [Programa EU za zdravje \(2021–2027\)](#).

³⁰ S financiranjem v okviru [delovnega programa EU za zdravje za leto 2022](#) (tehnična podpora strokovnim skupinam).

³¹ Cilj [predloga uredbe o evropskem zdravstvenem podatkovnem prostoru](#) je omogočiti boljši dostop do zdravstvenih podatkov za raziskave in inovacije, tudi na področju raziskav možganov.

³² [Evropske raziskovalne infrastrukture \(europa.eu\)](#).

³³ [Strokovna skupina za javno zdravje](#).

³⁴ Portal EU o najboljših praksah: [portal o najboljših praksah \(europa.eu\)](#).

³⁵ V okviru podskupine za duševno zdravje strokovne skupine za javno zdravje.

- Komisija bo namenila 2 milijona EUR³⁶ za **opolnomočenje ljudi** s težavami z duševnim zdravjem, da bodo boljše skrbeli za svoje duševno zdravje in duševno zdravje svoje družine ter oskrbovalcev in oskrbovalk, in sicer z zagotovitvijo z dokazi podprtih priporočil, ki se bodo dejavno spodbujala in bodo na voljo na spletu.

6. RAZVOJ SKUPNEGA EKOSISTEMA ZA RAZISKAVE MOŽGANOV

- Komisija bo okrepila raziskave na področju zdravja možganov, tudi v zvezi z duševnim zdravjem, in sicer s tesnim sodelovanjem z državami članicami pri oblikovanju ekosistema. V okviru tega ekosistema bi se združili raziskovalci in deležniki, da bi olajšali in uskladili dejavnosti ter tako čim bolj povečali naložbe EU in držav članic v raziskave.

Države članice so pozvane, naj uporabijo možnosti financiranja EU ter sodelujejo pri **izvajanju pobud in dobrih praks** za spodbujanje duševnega zdravja in preprečevanje težav z njim, obravnavajo povezave med **neenakostmi in duševnim zdravjem** tako, da okrepijo prizadevanja za boj proti stigmatizaciji, diskriminaciji, sovražnemu govoru in nasilju, ter zagotovijo ustrezno usposabljanje, izpopolnjevanje in preusposabljanje zaposlenih v zdravstvu in socialnem varstvu na področju spodbujanja duševnega zdravja in dobrega počutja. Države bi morale prav tako obravnavati izzive v zvezi s preprečevanjem težav z duševnim zdravjem v ranljivih skupnostih, okrepiti zgodnje prepoznavanje težav z duševnim zdravjem, zagotoviti zgodnje ukrepanje in podporo ter obravnavati povezave med **izključenostjo, neenakostmi in duševnim zdravjem**, in sicer z okrepitevijo prizadevanj za boj proti diskriminaciji, sovražnemu govoru in nasilju.

c. Krepitev duševnega zdravja otrok in mladih

Evropa se sooča z vse **slabšim duševnim zdravjem mlajših generacij**. Med pandemijo COVID-19 so se otroci večinoma šolali doma, prikrajšani so bili za družbene interakcije in telesno dejavnost, depresija pri mladih pa se je več kot podvojila³⁷. Osamljenost, ki je pomemben sestavni del dobrega počutja in duševnega zdravja, je dosegla zaskrbljujoče ravni. Leta 2022 je vsaka peta oseba, stara med 16 in 25 let, poročala, da se večino časa počuti osamljeno³⁸.

Revščina otrok lahko škodljivo vpliva na duševno zdravje. Nekateri od teh izzivov so obravnavani v priporočilu Sveta o vzpostavitvi **evropskega jamstva za otroke**³⁹. Programi preprečevanja vrstniškega nasilja v šolah⁴⁰ so učinkovit način za podpiranje psihološkega dobrega počutja otrok in mladih.

³⁶ [Delovni program EU za zdravje za leto 2023 \(europa.eu\)](#).

³⁷ Od ravni pred pandemijo (leto 2019 ali najbližje leto) do ravni med pandemijo (april 2020–avgust 2021): [poročilo *Health at a Glance: Europe* \(Pregled zdravstva: Evropa\), 2022](#).

³⁸ [Publikacije o osamljenosti \(europa.eu\)](#).

³⁹ [Priporočilo Sveta o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke](#).

⁴⁰ [Dobro počutje v šoli | Evropski izobraževalni prostor \(europa.eu\)](#).

Mladi se vse pogosteje spopadajo s tesnobo, žalostjo ali strahom, samopoškodovanjem, nizko samopodobo, vrstniškimi nasiljem in motnjami hranjenja. Posebej ogroženi so prisilno razseljeni otroci in otroci migranti, vključno s tistimi, ki so morali bežati pred rusko vojno agresijo proti Ukrajini, ter otroci, ki so žrtve spolnega izkoriščanja, drugih kaznivih dejanj in zlorab.

Na otroke vplivajo različni medsebojno povezani zdravstveni, okoljski, socialni in tržni dejavniki, pa tudi posledice spletnega kriminala, kot je spolna zloraba otrok na spletu. V nekaterih primerih se otroci in mladi s temi stiskami soočajo v **najranljivejših in najbolj formativnih letih svojega življenja, kar lahko vpliva na njihovo telesno in duševno zdravje skozi vse življenje.**

Na mlade močno vplivajo tudi podnebne spremembe in izguba biotske raznovrstnosti. V nedavni raziskavi⁴¹ je 75 % vprašanih otrok in mladih svojo prihodnost videlo kot „zastašujočo“. Hkrati je študija pokazala, da sta tesnoba in stiska zaradi podnebnih sprememb povezani z zaznanim neustreznim odzivom države in s tem povezanim občutkom izdaje. Zato je za duševno zdravje naših otrok pomembna tudi zavezanost EU doseganju podnebne nevtralnosti do leta 2050 ter Kunminško-montrealskemu svetovnemu okviru za biotsko raznovrstnost.

Digitalna orodja lahko pozitivno vplivajo na duševno zdravje (npr. z zagotavljanjem dostopa do informacij, podpornih skupin in terapevtskih storitev), lahko pa tudi negativno. Potreben je premik k **varnejšemu in bolj zdravemu digitalnemu prostoru za otroke**⁴². To vključuje: zaščito otrok pred neprimerno vsebino, vsiljivim pridobivanjem informacij in agresivnim spletnim trženjem nezdrave hrane, pijače, lepotnih standardov ter alkohola in tobačnih izdelkov, skrbno uporabo družbenih medijev, odpravljanje spolne zlorabe otrok na spletu ter dostopa do prepovedanih drog in novih psihoaktivnih snovi, in sicer z zaščitnimi ukrepi proti kibernetškemu nadlegovanju, sovražnemu govoru, čezmerni uporabi zaslonov in digitalnemu urejanju slik; uravnoteženo igranje video iger, kar prispeva k preprečevanju kompulzivne uporabe in negativnih učinkov na vsakdanje življenje.

V zvezi s telesnim in duševnim razvojem otrok⁴³ so v **aktu o digitalnih storitvah**⁴⁴ priznana nekatera sistemska tveganja, ki izhajajo iz zasnove ali delovanja storitve in sistemov storitev, opredeljenih kot „zelo velike spletne platforme“ ali „zelo veliki spletni iskalniki“, vključno z algoritemskimi sistemi. Takšna tveganja se lahko pojavijo na primer v zvezi z zasnovo spletnih vmesnikov, ki namerno ali nenamerno izkoriščajo šibke točke in neizkušnost mladoletnih otrok ali lahko povzročijo zasvojeno vedenje.

Za platforme, ki niso opredeljene kot „zelo velike“, so v aktu o digitalnih storitvah določeni tudi ciljno usmerjeni ukrepi za boljše **zaščito mladoletnih otrok na spletu**, na primer z oblikovanjem njihovega vmesnika ali njegovih delov s privzeto najvišjo stopnjo zasebnosti,

⁴¹ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2542519621002783>

⁴² [Ustvarjanje boljšega interneta za otroke | Oblikovanje digitalne prihodnosti Evrope \(europa.eu\)](#).

⁴³ Člen 34(2), točki (b) in (d).

⁴⁴ [Akt o digitalnih storitvah](#).

varnosti in varstva mladoletnikov, sprejetjem standardov zaščite ali sodelovanjem pri ustreznih kodeksih ravnanja. Poleg tega ponudniki spletnih platform v skladu z aktom o digitalnih storitvah na svojem vmesniku ne smejo prikazovati spletnega oglaševanja, če z razumno gotovostjo vedo, da je prejemnik storitve mladoletni otrok.

S strategijo za boljši internet za otroke (BIK+)⁴⁵, ki dopolnjuje akt o digitalnih storitvah, se zagotavlja podpora za duševno zdravje otrok na spletu, in sicer v okviru **centrov za varnejši internet** in portala „Boljši internet za otroke“, na katerem so na voljo številni starosti primerni viri za otroke, družine in učiteljsko osebje. Ti klicni centri za pomoč v okviru centrov za varnejši internet zagotavljajo praktično podporo in svetovanje otrokom, ki se soočajo s težavami na spletu, kot so kibernetško nadlegovanje, pridobivanje otrok za spolne namene in pretresljiva vsebina, ter njihovim staršem ali skrbnicam in skrbnikom.

Otroci so pri izražanju svojih skrbi v ranljivejšem položaju kot odrasli. Komisija bo v skladu s strategijo EU o otrokovih pravicah leta 2024 predstavila pobudo o celostnih sistemih za zaščito otrok, ki bo vse ustrezne organe in službe spodbudila k boljšemu sodelovanju v sistemu, ki otroka postavlja v središče. V okviru novoustanovljene platforme EU za udeležbo otrok bodo pri pripravi pobude potekala posvetovanja z otroki, tudi na področju duševnega zdravja. **Glas otrok mora biti slišan**, za kar so potrebna ciljno usmerjena orodja in pobude. Komisija bo podpirala izvajanje **strategije EU za učinkovitejši boj proti spolnemu izkoriščanju in zlorabi otrok**⁴⁶, in sicer z izboljšanjem preprečevanja, pomoči žrtvam ter prizadevanj za preiskave in pregon. Komisija bo za obravnavanje posebnih **izzivov otrok in mladih**, ki živijo na podeželskih ali oddaljenih območjih in na katere še posebej vplivajo nezadostne podporne storitve na področju duševnega zdravja, v akcijski načrt EU za podeželje vključila posebne ukrepe. Zagotovila bo, da bo **evropska solidarnostna enota** še naprej podpirala dejavnosti, povezane s preprečevanjem, spodbujanjem in podporo na področju zdravja, in sicer v skladu s pobudo HealthyLifeStyle4All⁴⁷ in s posebnim poudarkom na podpori ranljivim ali prikrajšanim skupinam prebivalstva.

Strokovnjaki in strokovnjakinje, ki so v stiku z otroki, kot je na primer učiteljsko osebje, lahko s **preprečevanjem in zgodnjim ukrepanjem** spodbujajo odpornost duševnega zdravja otrok in mladih ter zmanjšajo morebitne škodljive posledice, predvsem z omogočanjem, da izrazijo svoje stiske. Vrtci in šole predstavljajo idealno okolje, v katerem lahko otroci pridobijo spretnosti za uravnavanje svojih čustev in razvijejo razumevanje duševnega zdravja tako, da pridobivajo spretnosti, kot je empatija, ter krepijo samozavedanje in samozavest. Za to je potrebno ustrezno usposobljeno osebje, kar je vredna naložba, ki lahko pripomore k zmanjšanju stigmatizacije težav z duševnim zdravjem in oblikovanju odpornejše in bolj kohezivne družbe. Šolske pobude, vključno s celostnimi pristopi k duševnemu zdravju, dokazano izboljšujejo duševno zdravje učenk in učencev, njihove kognitivne sposobnosti,

⁴⁵ Digitalno desetletje za otroke in mlade: nova evropska strategija za boljši internet za otroke (BIK+), COM(2022) 212 final.

⁴⁶ [Strategija EU za učinkovitejši boj proti spolni zlorabi otrok \(europa.eu\)](https://europa.eu).

⁴⁷ [Pobuda HealthyLifestyle4All | Šport \(europa.eu\)](https://europa.eu).

zmožnost koncentracije, akademske rezultate in odpornost proti stresorjem⁴⁸. Organizacija Child **Helpline** International⁴⁹ otrokom zagotavlja podporo na področju duševnega zdravja, kar lahko vključuje čustveno, psihološko in včasih pravno podporo otrokom, ki stopijo v stik z njo.

Komisija bo podpirala države članice pri izvajanju **evropskega jamstva za otroke** v skladu z njihovimi nacionalnimi akcijskimi načrti in prek skladov EU, predvsem Evropskega socialnega sklada plus, ter z omogočanjem izmenjave dobrih praks med koordinatorji za jamstvo za otroke. Države bodo prav tako prejele podporo pri prizadevanjih za krepitev nacionalnih zmogljivosti zdravstvenega in drugega strokovnega osebja ter bodo pozvane, naj uporabijo finančne priložnosti proračuna EU za okrepitev ukrepov na področju preprečevanja in zgodnjega ukrepanja zunaj zdravstvenega sektorja, predvsem v izobraževalnem okolju. Komisija bo poleg tega **spremljala napredek** v okviru evropskega semestra.

Komisija bo še naprej izvajala **strategijo EU za mlade (2019–2027)**⁵⁰ za izboljšanje duševnega zdravja in dobrega počutja ter odpravo stigmatizacije.

Komisija bo okrepila spodbujanje duševnega zdravja v izobraževalnih okoljih, in sicer s podporo izvajanju pobude **Poti do uspeha v šoli**⁵¹. Strokovna skupina Komisije za podporni učni okolja za skupine, pri katerih obstaja tveganje poduspešnosti, in za podpiranje dobrega počutja v šoli bo leta 2024 oblikovala smernice o sistemskem, **vsešolskem pristopu za dobro počutje** za oblikovalce politik na lokalni, regionalni in nacionalni ravni ter za šole⁵². Komisija bo predlagala **zbirko orodij** za samoocenjevanje in samoizboljšanje **dobrega počutja v šoli** ter pripravila priporočila za dejavnosti ozaveščanja na nacionalni ravni in ravni EU. V okviru programa Erasmus+ in evropske solidarnostne enote bodo na voljo priložnosti za financiranje za spodbujanje duševnega zdravja in dobrega počutja mladih, dolgoročno dejavnost usposabljanja in sodelovanja v okviru programa Erasmus+ na temo „**Duševno zdravje pri mladinskem delu**“ pa bo še naprej namenjena ozaveščanju in razvijanju pismenosti na področju duševnega zdravja.

⁴⁸ [How school systems can improve health and well-being: topic brief: mental health \(Kako lahko šolski sistemi pripomorejo k boljšemu zdravju in dobremu počutju: tema: duševno zdravje\) \(who.int\)](#).

⁴⁹ [Domača stran – Child Helpline International: financirano v okviru programa Državljeni, enakost, pravice in vrednote](#).

⁵⁰ [EUR-Lex – 42018Y1218\(01\) – SL – EUR-Lex \(europa.eu\)](#).

⁵¹ [EUR-Lex – 32022H1209\(01\) – SL – EUR-Lex \(europa.eu\)](#).

⁵² Te smernice bi morale vključevati duševno dobro počutje in preprečevanje vrstniškega nasilja ter prav tako obravnavati z delom povezan stres učiteljskega osebja ter nasilje in ustrahovanje učiteljev in učiteljic kot del vsešolskega pristopa. Povezava: <https://osha.europa.eu/sl/publications/occupational-safety-and-health-and-education-whole-school-approach#:~:text=A%20Whole%20School%20Approach%20to,pupils%20in%20school%20safety%20management>.

VODILNE POBUDE

7. MREŽA ZA DUŠEVNO ZDRAVJE OTROK IN MLADIH

- Komisija bo leta 2024 podprla vzpostavitev mreže za duševno zdravje otrok in mladih za izmenjavo informacij, medsebojno podporo in ozaveščanje prek mladih ambasadorjev⁵³.

8. POBUDA „CHILDREN HEALTH 360“

- Komisija bo leta 2023 razvila **zbirko orodij za preprečevanje**, ki bo osredotočena na preprečevanje in zgodnje ukrepanje pri ogroženih otrocih ter obravnavanje medsebojnih povezav med duševnim in telesnim zdravjem ter ključnimi dejavniki za zdravje⁵⁴. Posebna pozornost bo namenjena tveganjem za vrstniško nasilje v izobraževalnih okoljih.

9. VODILNA POBUDA „YOUTH FIRST“ (VODILNA POBUDA INSTRUMENTA ZA TEHNIČNO PODORO ZA LETO 2023⁵⁵)

- Komisija bo leta 2023 razvila **orodja za otroke in mlade**, s katerimi se bosta v tesnem sodelovanju z otroki in mladimi dejavno obravnavala na primer zdrav način življenja in preprečevanje težav z duševnim zdravjem⁵⁶ (2 milijona EUR).

10. ZDRAVI ZASLONI, ZDRAVA MLADINA

Komisija bo podprla naslednje dejavnosti:

- nadaljnje izvajanje strategije za boljši internet za otroke (BIK+)⁵⁷,
- praktične smernice za organe o izboljšanju **zaščite mladoletnih otrok v digitalnem svetu**, ki jih bo dopolnjevalo spremljanje vpliva digitalne preobrazbe na dobro počutje otrok prek portala „Boljši internet za otroke“,
- **kodeks ravnanja za starosti primerno zasnovano**⁵⁸, ki ga bo omogočila Komisija na podlagi novih pravil iz akta o digitalnih storitvah,
- omogočanje nadaljevanja in okrepitve dela v okviru **kodeksa ravnanja za odpravo nezakonitega sovražnega govora na spletu** v skladu z aktom o digitalnih storitvah⁵⁹.

Komisija spodbuja države članice, naj sodelujejo pri politikah in pobudah, ki se osredotočajo na posebne izzive, povezane z **duševnim zdravjem otrok in mladih**, ter obravnavajo povezave med težavami z duševnim zdravjem in dejavniki zdravja ter uporabo digitalnih orodij. Komisija poziva države članice, naj v svojih nacionalnih strategijah za duševno

⁵³ V okviru pobude „Healthier Together“ in s sredstvi v okviru [Programa EU za zdravje](#).

⁵⁴ V okviru pobude „Healthier Together“ in s sredstvi v okviru [Programa EU za zdravje](#).

⁵⁵ 2 milijona EUR v okviru [delovnega programa Instrumenta za tehnično podporo za leto 2023](#): projekt se bo začel izvajati jeseni 2023.

⁵⁶ Komisija bo skupaj z Unicefom Cipru, Italiji, Sloveniji in Andaluziji zagotovila [tehnično podporo](#), da se okrepi sodelovanje med različnimi sektorji: zdravstvom, izobraževanjem, socialnimi storitvami in sistemi za zaščito otrok.

⁵⁷ [Strategija za boljši internet za otroke](#).

⁵⁸ Kodeks ravnanja za starosti primerno zasnovano bo podpiral izvajanje člena 28 akta o digitalnih storitvah in bo priznan kot kodeks v skladu s členom 45 akta o digitalnih storitvah.

⁵⁹ Pri vsakem kodeksu ravnanja v okviru akta o digitalnih storitvah je predvideno sodelovanje Evropskega odbora za digitalne storitve.

zdravje otroke opredelijo kot prednostno ciljno skupino ter vzpostavijo mreže z družinami, šolami, mladimi in drugimi deležniki in institucijami, ki se ukvarjajo z duševnim zdravjem otrok. Države članice so pozvane, naj **otrokom** zagotovijo boljši dostop do storitev na področju duševnega zdravja ter enak in enostaven dostop do zdrave prehrane in redne telesne dejavnosti, življenje v varnem in podpornem okolju ter zaščito pred uživanjem alkohola, tobaka in drog ter negativnimi učinki digitalne uporabe. Prav tako so države članice pozvane, naj **izvajajo inovativne pristope in dobre prakse**, opredeljene v pobudi „Healthier Together“ o duševnem zdravju otrok in mladih, ter sodelujejo pri skupnem prizadevanju pobude za **obravnavanje vpliva dejavnikov zdravja**, vključno z gospodarskimi, tržnimi, socialnimi in okoljskimi dejavniki, ter vpliva digitalne preobrazbe na duševno zdravje in dobro počutje otrok in mladih.

d. Pomoč tistim, ki jo najbolj potrebujejo

Duševne motnje so povezane z več oblikami neenakosti, posebno pozornost pa je treba nameniti ljudem v **ranljivem položaju**. Posamezne osebe lahko pripadajo eni ali več ranljivim skupinam hkrati, kot so na primer matere samohranilke v revščini ali invalidi, ki okrevajo po hudi bolezni.

Glede na zahtevne demografske spremembe morajo biti **storitve na področju duševnega zdravja, socialnega varstva in dolgotrajne oskrbe** dostopne, cenovno dostopne, celostne⁶⁰, usmerjene v skupnost in uporabniku prijazne. **Starejšim**⁶¹ bi bilo treba omogočiti, da živijo zdravo in aktivno življenje, skrbijo za svoje duševno zdravje, povečajo svoje družbene interakcije⁶² in zmanjšajo osamljenost. Spodbujati je treba ustvarjalne rešitve, kot so medgeneracijska stanovanja.

Komisija ozavešča o potrebi po obravnavanju **osamljenosti in družbene izolacije** za spodbujanje dobrega duševnega zdravja⁶³, prav tako pa bo podpirala države članice z zbiranjem in prenosom dobrih praks prek portala EU o najboljših praksah.

Pri **ženskah** je verjetnost za depresijo skoraj dvakrat večja kot pri moških. Razlog za to so številni dejavniki, kot so biologija, življenjske okoliščine in kulturni stresorji⁶⁴.

Zlasti ranljive so žrtve **nasilja zaradi spola**. Komisija bo okrepila zaščito **žrtev nasilja zaradi spola**, vključno s kibernetiskim nasiljem, in podpora tem žrtvam, in sicer z izvajanjem prihodnjih obveznosti EU v okviru **Istanbulske konvencije**⁶⁵ in prihodnje direktive EU o **nasilju nad ženskami in nasilju v družini**⁶⁶. Komisija bo obravnavala preprečevanje

⁶⁰ Celostni sistem oskrbe za starejše pomeni, da imajo starejši odrasli dostop do zdravstvene oskrbe, ki jo potrebujejo, kjer in kadar jo potrebujejo: [Enota za staranje in zdravje \(who.int\)](https://www.who.int).

⁶¹ Leta 2021 je bilo več kot 20,8 % prebivalstva EU starejšega od 65 let, ta delež pa naj bi se do leta 2058 povečal na 30,3 %: [Sklepi Sveta o vključevanju staranja v javne politike](#).

⁶² [Sklepi Sveta o človekovih pravicah, participaciji in dobrem počutju starejših v dobi digitalizacije](#).

⁶³ [Osamljenost \(europa.eu\)](#).

⁶⁴ [WMH REVIEW FINAL \(Končni pregled duševnega zdravja pri ženskah\) \(who.int\)](#).

⁶⁵ Istanbulska konvencija: [ukrepanje proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini](#).

⁶⁶ [EUR-Lex – 52022PC0105 – SL – EUR-Lex \(europa.eu\)](#).

škodljivih praks zoper ženske in dekleta in boj proti njim⁶⁷ ter vzpostavila mrežo EU za preprečevanje **nasilja zaradi spola** in nasilja v družini. Obravnavati je treba **poporodno depresijo** in druge težave z duševnim zdravjem, ki se lahko pojavijo med nosečnostjo ali po njej, da se zaščiti duševno zdravje otrok in žensk⁶⁸. V okviru projekta HappyMums⁶⁹, ki ga financira EU, bodo preučeni fiziološki mehanizmi za omogočanje učinkovitih in znanstveno utemeljenih kliničnih ukrepov. Spopasti se je treba tudi z izzivi, kot so neenak dostop do zaposlitve, vključno s pogodbami za določen čas, in/ali do enakega plačila, neenaka porazdelitev gospodinjskih in družinskih obveznosti ter ekonomski pritiski in odvisnosti, s katerimi se soočajo ženske. Komisija bo prispevala k izboljšanju razmer z zagotavljanjem, da države članice v celoti in pravilno prenesejo in uporabljajo zakonodajo EU o enakih možnostih ter enakem obravnavanju žensk in moških pri zaposlovanju in poklicnem delu, o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja staršev ter oskrbovalcev in oskrbovalk ter o preglednosti plač.

Na duševno zdravje lahko vpliva tudi **diskriminacija na podlagi spolne usmerjenosti, spolne identitete, spolnega izraza ali spolnih značilnosti**, zlasti pri mladih. Psihološka stiska, ki izhaja iz izkušenj z marginalizacijo, diskriminacijo in stigmatizacijo („stres manjšin“), povečuje tveganje za samomorilno vedenje, samopoškodovanje ali depresijo, zato se bo obravnavala v skladu s strategijo za enakost LGBTIQ oseb za obdobje 2020–2025⁷⁰.

Fizično in spolno nasilje ter grožnje, s katerimi se soočajo **žrtve trgovine z ljudmi**, imajo dolgoročne posledice za duševno zdravje⁷¹. V direktivi o preprečevanju trgovine z ljudmi in boju proti njej so priznane posebne potrebe žrtev s težavami z duševnim zdravjem in zagotovljene specializirane zdravstvene storitve ter dolgoročna podpora pri okrevanju in rehabilitaciji. Komisija v okviru Sklada za azil, migracije in vključevanje⁷² omogoča in spodbuja programe za podporo žrtvam pri njihovem okrevanju in ponovnem vključevanju⁷³, kot so zdravstvene in psihološke storitve.

Veliko zdravstvenih težav lahko povzroči ali poslabša težave z duševnim zdravjem, na primer pri **obolelih z rakom**, saj je to drugi najpogostejši vzrok smrti. Rak ne vpliva le na telo, temveč tudi na um in čustva ter pogosto povzroči depresijo, tesnobo in strah.

Zaradi invalidnosti so lahko osebe pogosto izpostavljene večjemu tveganju za nastanek težav z duševnim zdravjem, zaradi česar bo morda treba pristope prilagoditi v skladu s strategijo o pravicah **invalidov**⁷⁴, ki se nanaša na ukrepe, posebej pomembne za osebe z motnjami v

⁶⁷ [Delovni program Komisije za leto 2023](#).

⁶⁸ <https://cordis.europa.eu/project/id/101057390>

⁶⁹ [Projekt HappyMums](#).

⁷⁰ [Unija enakosti: strategija za enakost LGBTIQ oseb za obdobje 2020–2025](#).

⁷¹ [Study on the economic, social and human costs of trafficking in human beings within the EU \(Študija o gospodarskih, socialnih in človeških stroških trgovine z ljudmi v EU\) – Urad za publikacije EU \(europa.eu\)](#).

⁷² [Sklad za azil, migracije in vključevanje \(2021–2027\) \(europa.eu\)](#).

⁷³ [V skladu s strategijo EU za boj proti trgovini z ljudmi \(2021–2025\)](#).

⁷⁴ Leta 2021 je Evropska komisija sprejela [strategijo o pravicah invalidov](#) (2021–2030) v skladu s Konvencijo ZN o pravicah invalidov, katere pogodbenice so EU in njene države članice.

duševnem razvoju in intelektualnimi ovirami, na primer s spodbujanjem držav članic, naj izvajajo dobre prakse deinstitucionalizacije na področju duševnega zdravja.

Samostojnost, neodvisnost in udeležba v družbi so povezane z duševnim zdravjem, kar je še posebej pomembno za starejše in invalide. Zato je ključno, da se zagotovi fizična, socialna in finančna dostopnost, vključno z izboljšanjem dostopa do dela trga in omogočanjem vrnitve invalidov na delo. Dve smernici iz svežnja ukrepov za zaposlovanje invalidov za delodajalce sta namenjeni delu s kroničnimi boleznimi in vrnitvi na delo⁷⁵. Komisija bo pred koncem leta 2023 izdala tudi smernice za države članice v zvezi z **neodvisnim življenjem in vključevanjem** v skupnost, leta 2024 pa bo predstavila okvir odličnosti za socialne storitve za invalide, ki vključuje duševno zdravje.

Simptomi **stanja po COVID-19**, splošno znanega kot dolgi COVID, naj bi negativno vplivali na duševno zdravje⁷⁶, slabo duševno zdravje pa lahko poveča tveganje za nastanek dolgega COVID. Komisija bo leta 2023 s **strokovnjaki držav članic** vzpostavila **mrežo za dolgi COVID**.

Begunci in razseljene osebe, zlasti tiste, ki bežijo pred vojno, preganjanjem ali spopadi (kot so razseljene osebe iz Ukrajine), so dovzetnejši za razvoj težav z duševnim zdravjem⁷⁷, za zmanjšanje stiske pa so potrebni zgodnji odzivi. V zvezi s tem bo Komisija še naprej prispevala h krepitvi psihosocialne podpore razseljenim osebam in zlasti k zagotavljanju psihološke prve pomoči ljudem, ki jih je prizadela ruska vojna agresija proti Ukrajini⁷⁸.

Komisija bo v okviru Sklada za azil, migracije in vključevanje⁷⁹ objavila razpis za zbiranje predlogov, katerega cilj je zmanjšati ovire za migrante pri dostopu do zdravstvenih storitev, vključno s storitvami na področju duševnega zdravja in psihološko podporo.

Slabo duševno zdravje je pogosto pri **osebah, ki se spopadajo z brezdomstvom**⁸⁰, dolgotrajno in ponavljajoče se brezdomstvo pa prispeva k slabemu duševnemu zdravju in invalidnosti. V okviru **evropske platforme za boj proti brezdomstvu** se obravnavajo izzivi na področju duševnega zdravja.

Romi so lahko izpostavljeni večjemu tveganju za težave z duševnim zdravjem, saj so pogosto v težkem položaju zaradi slabih socialno-ekonomskih prihodkov, okoliščin in izključenosti, pomanjkanja dostopa do izobraževanja in zaposlitve, neustrezne nastanitve, segregacije in diskriminacije, tudi z vidika zdravja. Strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo

⁷⁵ [Sveženj ukrepov za zaposlovanje invalidov](#).

⁷⁶ [Long COVID and mental health correlates: a new chronic condition fits existing patterns \(Dolgi COVID in korelacije z duševnim zdravjem: nova kronična bolezen se ujema z obstoječimi vzorci\) – PubMed \(nih.gov\)](#).

⁷⁷ Po podatkih SZO se bo približno vsaka peta oseba, ki trenutno doživlja grozote vojne, v naslednjih desetih letih spopadala z duševno motnjo, vsaka deseta pa bo imela hude duševne težave, kot je posttravmatska stresna motnja ali psihoza.

⁷⁸ Glej vodilni ukrep za podporo na področju duševnega zdravja za osebe, razseljene iz Ukrajine oziroma prizadete zaradi konflikta.

⁷⁹ [Sklad za azil, migracije in vključevanje \(2021–2027\) \(europa.eu\)](#).

⁸⁰ Nicholas Pleace (2023). *Social and healthcare services for homeless people* (Socialne in zdravstvene storitve za brezdomce): dokument za razpravo, ki bo objavljen na evropski platformi za boj proti brezdomstvu.

Romov vključuje sektorski cilj izboljšanja zdravja Romov ter povečanja dejanskega enakega dostopa do kakovostnih zdravstvenih in socialnih storitev⁸¹.

Žrtve kaznivih dejanj, zlasti tiste, ki so utrpeli znatno škodo zaradi resnosti kaznivega dejanja ali zaradi svojih osebnih značilnosti, kot so žrtve terorizma, žrtve trgovine z ljudmi, žrtve kaznivih dejanj iz sovraštva, otroci žrtve ali katera koli druga žrtev, ki potrebuje psihološko pomoč, bi morale imeti brezplačen dostop do take pomoči tako dolgo, kot je potrebno. Komisija si v okviru prihodnje **revizije direktive o pravicah žrtev**⁸² prizadeva za okrepitev dostopa žrtev do psihološke pomoči, predvsem tako, da bo psihološka pomoč brezplačna tako dolgo, kot je potrebno, in na voljo vsem žrtvam, ki potrebujejo tako pomoč.

Ljudje, ki **živijo na podeželskih ali oddaljenih območjih**, kot so kmetje, se soočajo s posebnimi izzivi na področju duševnega zdravja, povezanimi s tveganjem za odrezanost in pomanjkanjem dostopa do storitev na področju duševnega zdravja. V nekaterih državah članicah je stopnja samomorov med kmeti za 20 % višja od nacionalnega povprečja⁸³, zato bo ponujena podpora za krepitev njihove odpornosti. S sredstvi iz skupne kmetijske politike se lahko podpirajo dejavnosti ozaveščanja, tudi na področju duševnega zdravja, na primer v okviru služb za kmetijsko svetovanje. Poleg tega bi se lahko mobilizirala tudi druga sredstva, na primer iz Evropskega socialnega sklada plus ali Evropskega sklada za regionalni razvoj, da bi se povečale naložbe v storitve socialne podpore na podeželskih in oddaljenih območjih, si čimer bi se zagotovilo, da so te storitve dostopne kmetom ter delavcem in delavkam v kmetijskem sektorju, ki jih potrebujejo, ne glede na njihovo prebivališče.

⁸¹ https://commission.europa.eu/system/files/2021-01/eu_roma_strategic_framework_for_equality_inclusion_and_participation_for_2020_-_2030_0.pdf

⁸² Direktiva 2012/29/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj ter o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2001/220/PNZ (UL L 315, 14.11.2012, str. 57).

⁸³ Poročilo francoske agencije za javno zdravje iz leta 2018.

VODILNE POBUDE

11. ZAŠČITA ŽRTEV KAZNIVIH DEJANJ

- Komisija si bo prizadevala izboljšati dostop žrtev kaznivih dejanj do psihološke podpore in podpore na področju duševnega zdravja do drugega četrtertletja 2023, in sicer z revizijo direktive o določitvi minimalnih standardov na področju **pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj**.

12. MISIJA PROTI RAKU: PLATFORMA ZA MLADE, KI SO PREŽIVELI RAKA

- Komisija bo **mladim, ki so preživeli raka**, v okviru misije programa Obzorje Evropa za boj proti raku zagotovila platformo, ki jim bo v pomoč pri izboljšanju duševnega zdravja⁸⁴.
- Komisija bo podpirala sodelovanje med državami članicami pri zagotavljanju psihološke podpore obolelim z rakom, njihovim oskrbovalcem in oskrbovalkam ter družinam (8 milijonov EUR)⁸⁵.

Komisija spodbuja države članice, naj izboljšajo dostop do digitalnih orodij z dokazano uporabnostjo za starejše, da se izboljša njihovo duševno zdravje in se jim omogoči sodelovanje v družbenem življenju. Države članice se spodbujajo, naj zbirajo podatke o stanju duševnega zdravja ljudi v ranljivem položaju, vključno z brezdomci, ter dostopnosti storitev na marginaliziranih in oddaljenih območjih in območjih z omejenimi možnostmi. Komisija poziva države članice, naj zagotovijo enak dostop brez ovir do kakovostnih in cenovno dostopnih zdravstvenih in socialnih storitev, zlasti za skupine, ki so najbolj ogrožene ali živijo v marginaliziranih ali oddaljenih krajih⁸⁶, ter obravnavajo poseben položaj Romov tako, da izboljšajo dostop do storitev na področju duševnega zdravja in primarnih preventivnih ukrepov, na primer s kampanjami ozaveščanja. Poleg tega Komisija države članice poziva, naj izvajajo dobre prakse za deinstitucionalizacijo, tudi za otroke, in okrepijo prehod na oskrbo v skupnosti.

e. Obvladovanje psihosocialnih tveganj pri delu

Ljudje velik del svojega časa preživijo na delovnem mestu, dobro delovno okolje pa je ključnega pomena za zdravje. Stres in psihosocialna tveganja pri delu lahko vplivajo na duševno zdravje ter privedejo do zmanjšane zadovoljstva na delovnem mestu, konfliktov, manjše produktivnosti, izgorelosti, izostajanja od dela in fluktuacij. Duševno zdravje je osnovni pogoj za delovno sposobnost, usposobljenost in produktivnost. Vendar približno polovica evropskih delavcev in delavk meni, da je stres na njihovem delovnem mestu

⁸⁴ [Misija EU: Rak \(europa.eu\)](https://europa.eu/misija-eu/rak).

⁸⁵ Finančna podpora v okviru delovnega programa EU za zdravje za leto 2023: CR-g-23-19.01. Nepovratna sredstva za ukrepe v zvezi z izzivi na področju duševnega zdravja za obolele z rakom in preživele.

⁸⁶ Kot je na primer določeno v [priporočilu Sveta o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov](#).

običajen, prispeva pa k približno polovici vseh izgubljenih delovnih dni. Hkrati so psihosocialna tveganja in z delom povezan stres med najzahtevnejšimi izzivi na področju varnosti in zdravja pri delu.

Nove oblike dela, ki jih je prinesla **digitalizacija** in pospešila **pandemija COVID-19** (kot sta platformno delo in delo na daljavo), vplivajo na duševno zdravje delavcev in delavk, čeprav bi se lahko prožnost takih oblik dela izkazala tudi za koristno. Kritično osebje in zlasti zdravstveno osebje ter socialni delavci in delavke so bili v obdobju po pandemiji najbolj izpostavljeni z delom povezanim psihosocialnim tveganjem⁸⁷.

Kot je opredeljeno v zakonodaji EU o **varnosti in zdravju pri delu**⁸⁸, imajo delodajalci ključno vlogo pri zagotavljanju varnosti in zdravja delavcev in delavk. Komisija je psihosocialna tveganja in duševno zdravje na delovnem mestu v preteklih letih obravnavala v svojih strateških okvirih za varnost in zdravje pri delu⁸⁹. Posebna pozornost je duševnemu zdravju in psihosocialnim tveganjem namenjena v sporočilu o strateškem okviru EU za varnost in zdravje pri delu za obdobje 2021–2027⁹⁰.

Poleg tega je potreba po razmisleku o nadaljnjih korakih v zvezi s **pravico do odklopa** kot sestavnim delom zmanjševanja z delom povezanega stresa in spodbujanja boljšega usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja, **pravico do vrnitve na delo** po duševnih motnjah ter psihološko varnim delovnim okoljem ključnega pomena za spodbujanje duševnega zdravja in ustvarjanje bolj vključujoče družbe.

Komisija pozdravlja delovni program evropskih medsektorskih socialnih partnerjev za obdobje 2022–2024 ter tekoča pogajanja o novem sporazumu o delu na daljavo in pravici do odklopa, ki naj bi bil predložen v sprejetje v obliki pravno zavezujočega sporazuma, ki se bo izvajal z direktivo. Komisija bo še naprej **podpirala socialne partnerje** pri njihovem prizadevanju za pogajanja o novem sporazumu o delu na daljavo in pravici do odklopa, pri čemer bo omogočala razprave in opredelitev dobrih praks ter ocenila obstoječe prakse in pravila v zvezi s pravico do odklopa. Tekoča pogajanja socialnih partnerjev so povezana z resolucijo Evropskega parlamenta iz januarja 2021 o pravici do odklopa, v zvezi s katero je Komisija zavezana nadaljnjemu ukrepanju.

Komisija bo zagotovila, da bo Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu (EU-OSHA)⁹¹ dokončala pregled varnosti in zdravja pri delu ter **digitalizacije**, ki zajema duševno zdravje pri delu, ter izvedla pregled varnosti in zdravja pri delu na področju psihosocialnega

⁸⁷ Glej <https://osha.europa.eu/sl/publications/osh-pulse-occupational-safety-and-health-post-pandemic-workplaces>.

⁸⁸ [Zakonodaja o varnosti in zdravju | Varnost in zdravje pri delu EU-OSHA \(europa.eu\)](#). V okvirni direktivi o varnosti in zdravju pri delu (89/391/EGS) je določena obveznost delodajalcev, da ovrednotijo tveganja za varnost in zdravje zaposlenih, vključno s psihosocialnimi tveganji, in sprejmejo zaščitne ukrepe. Vidiki dela, povezani s psihosocialnimi tveganji, so obravnavani tudi v direktivi o slikovnih zaslonih (90/270/EGS), direktivi o delovnih mestih (89/654/EGS) ter direktivi o preprečevanju poškodb z ostrimi pripomočki v bolnišnicah in zdravstvenem sektorju (2010/32/EU).

⁸⁹ Na primer COM(2002) 118, COM(2007) 62, COM(2014) 332.

⁹⁰ COM(2021) 323 final.

⁹¹ [Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu \(europa.eu\)](#).

in duševnega zdravja pri delu, vključno z informacijami o dobrih praksah pri vrnitvi na delo in delu z duševnimi motnjami, ter pregled varnosti in zdravja pri delu v zdravstvenem sektorju in sektorju oskrbe. Komisija bo zagotovila, da bo EU-OSHA pripravila posodobljene smernice kot nadaljevanje publikacije iz leta 2018 z naslovom „Zdravi delavci, uspešna podjetja – praktični vodnik za dobro počutje na delovnem mestu“⁹² in izvedla projekt o dobrih praksah za podpiranje delavcev in delavk s težavami z duševnim zdravjem, ki so ali niso povezane z delom, da ostanejo na delovnem mestu ali se uspešno vrnejo na delo bo bolniški odsotnosti, ter pripravila poročilo do leta 2024.

Na vrhu o varnosti in zdravju pri delu, ki sta ga 15. in 16. maja 2023 organizirala švedsko predsedstvo in Evropska komisija, so bila psihosocialna tveganja in duševno zdravje pri delu opredeljena kot vedno večja težava za varnost in zdravje pri delu, ki jo je treba intenzivneje obravnavati⁹³. Komisija bo na podlagi teh sklepov vrha sprejela ukrepe, da bi izboljšala duševno zdravje pri delu ob polnem spoštovanju načela tristranskosti. Prav tako bo nadaljevala **delo v zvezi s pregledom** direktive o delovnih mestih (89/654/EGS)⁹⁴ in direktive o delu s slikovnimi zasloni (90/270/EGS)⁹⁵. Komisija bo podpirala izvajanje **evropske strategije oskrbe**⁹⁶ z ukrepi, ki prispevajo k duševnemu dobremu počutju oskrbovalnega osebja ter oskrbovancev in oskrbovank.

VODILNE POBUDE⁹⁷

13. POBUDA NA RAVNI EU O PSIHOSOCIALNIH TVEGANJIH

- Komisija bo izvedla medsebojni strokovni pregled zakonodajnih pristopov in pristopov k izvrševanju za obravnavanje **psihosocialnih tveganj pri delu** v državah članicah, da bi ob upoštevanju njegovih rezultatov in prispevka socialnih partnerjev srednjeročno predstavila pobudo na ravni EU o psihosocialnih tveganjih.

14. KAMPANJE EU ZA DELOVNA MESTA

- **Kampanja EU-OSHA na ravni EU za zdravo delovno okolje – Varno in zdravo delo v digitalni dobi**, vključno s poudarkom na duševnem zdravju pri delu (2023–2025),
- **kampanja EU-OSHA na ravni EU za zdravo delovno okolje na področju psihosocialnih tveganj in duševnega zdravja pri delu** s poudarkom na novih in prezrtih poklicnih sektorjih, vključno s kmetijstvom in gradbeništvom, ter skupinah, vključno z nizko usposobljenim osebjem, delavci in delavkami migranti ali mladimi delavci in delavkami (2026–2027/28).

Države članice se spodbujajo, naj ob podpori iz skupne kmetijske politike ozaveščajo o težavah z duševnim zdravjem pri **kmetih in prebivalstvu na podeželskih območjih** ter

⁹² [Zdravi delavci, uspešna podjetja – praktični vodnik za dobro počutje na delovnem mestu.](#)

⁹³ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=10582#navItem-1>

⁹⁴ [Direktiva Sveta o minimalnih zahtevah za varnost in zdravje na delovnem mestu.](#)

⁹⁵ [Direktiva Sveta o delu s slikovnimi zasloni.](#)

⁹⁶ [Evropska strategija oskrbe.](#)

⁹⁷ Finančna podpora iz proračuna EU-OSHA.

razvijejo in izvajajo politike ter dobre prakse za lažje osredotočanje na preprečevanje in **krepitev odpornosti** kritičnega osebja, vključno z zdravstvenim in učiteljskim osebjem ter kmeti. Komisija bo za pomoč državam članicam zagotovila, da bo EU-OSHA pripravila poročilo, v katerem bo **obravnava psihosocialna tveganja v kmetijskem sektorju**.

Države članice naj še naprej spodbujajo uporabo priročnika Odbora višjih inšpektorjev za delo (SLIC)⁹⁸ v zvezi s preprečevanjem psihosocialnih tveganj za povečanje učinkovitega spremljanja in inšpekcijskih pregledov obveznosti glede varnosti in zdravja pri delu v zvezi s tem ter sodelujejo na usposabljanjih SLIC za inšpektorje za delo.

f. Krepitev sistemov duševnega zdravja ter izboljšanje dostopa do zdravljenja in oskrbe

Zdravstveni sistemi morajo okrepiti svojo zmogljivost za vodenje ukrepov na področju duševnega zdravja, od preprečevanja in zgodnjega ukrepanja do diagnosticiranja, zdravljenja in upravljanja oskrbe ter podpore pacientkam in pacientom pri ponovnem vključevanju. Zato sta krepitev sistemov duševnega zdravja ter izboljšanje dostopa do zdravljenja in oskrbe ključna cilja.

Pravica vsakogar do pravočasne, cenovno dostopne in kakovostne preventivne in kurativne oskrbe je eno od ključnih načel evropskega stebra socialnih pravic. Ljudje v EU, ki se spopadajo s težavami z duševnim zdravjem, pogosto nimajo enostavnega in enakega dostopa do podpore, to pa pogosto povzroča stroške, ki so za številne previsoki. Med državami članicami in znotraj njih obstajajo razlike glede zmogljivosti zdravstvenih sistemov za izpolnjevanje potreb ljudi z duševnimi motnjami⁹⁹. Neenakosti, povezane s spolom, etničnim poreklom, geografsko lokacijo, vključno z razlikami med mestnimi območji in podeželjem, izobrazbo, starostjo in spolno usmerjenostjo, spolno identiteto ali izrazom ter spolnimi značilnostmi, pomembno vplivajo na duševno zdravje prebivalstva in njegov dostop do ustrezne oskrbe.

Bistveno je, da se **opredelijo dobre prakse in inovativne rešitve** za izboljšanje razpoložljivosti, kakovosti, dostopnosti in cenovne sprejemljivosti oskrbe na področju duševnega zdravja. Za odpravo **neenakosti** bi bilo treba osebam v ranljivih položajih, vključno z razseljenimi osebami, begunci, migranti, invalidi in LGBTIQ osebami, zagotoviti prilagojeno oskrbo. Obravnavati bi bilo treba tudi potrebe po posebni oskrbi oseb s pridruženimi motnjami, da se olajša dostop do učinkovitega zdravljenja, zlasti za osebe s težavami z zlorabo drog, v skladu s strategijo EU na področju drog za obdobje 2021–2025 in povezanim akcijskim načrtom.

Krepitev **usposabljanja zdravstvenega osebja** bo ključna za nadaljnje izboljšanje spretnosti in kakovosti oskrbe, pa tudi za zmanjšanje stigmatizacije in diskriminacije ter povečanje odpornosti enega od najbolj obremenjenih sektorjev aktivnega prebivalstva. Evropsko leto

⁹⁸ <https://osha.europa.eu/sl/legislation/guidelines/labour-inspectors-guide-assessing-quality-risk-assessments-and-risk-management-measures-regard-prevention-msds>

⁹⁹ Poročilo *Health at a Glance: Europe 2022* (Pregled zdravstva: Evropa 2022) (glej opombo 37 na strani 8).

spretnosti je edinstvena priložnost za deležnike, da okrepijo usposabljanje strokovnega osebja na področju duševnega zdravja.

Preučiti bi bilo treba **uporabo digitalnih orodij** (npr. telemedicine, svetovalnih klicnih števil) za osebe, ki potrebujejo boljše informacije in oskrbo, vključno s tistimi na podeželskih območjih.

Predpisovanje družbenih dejavnosti je inovativen pristop k izboljšanju dobrega počutja in zdravja, vključno z duševnim zdravjem. Na individualni ravni predpisovanje družbenih dejavnosti osebi zagotovi znanje, motivacijo in zaupanje za boljše upravljanje in izboljšanje lastnega zdravja ter dobrega počutja¹⁰⁰. Ta pristop se lahko uporablja v primarnem zdravstvenem varstvu, pri čemer lahko zdravnice in zdravniki ali drugo zdravstveno osebje predpišejo dejavnosti, ki ustrezajo potrebam in interesom osebe, kot so preživljanje časa v naravi, šport, joga ali družbene in kulturne dejavnosti¹⁰¹.

Komisija bo še naprej oblikovala ukrepe za podporo državam članicam pri obravnavanju **neizpoljenih potreb po zdravilih** in pregledala **potencial telemedicine** za izboljšanje dostopa do storitev na področju duševnega zdravja¹⁰². V **zdravstvene profile držav za leto 2023** bo v okviru projekta o zdravstvenem stanju v EU vključen **oddelek o duševnem zdravju**. Poleg tega bo Komisija začela postopek prostovoljnega sodelovanja z državami članicami (z **odprto metodo koordinacije**), da bi okrepila povezave med kulturo in duševnim zdravjem. **Strokovna skupina za ocenjevanje uspešnosti zdravstvenih sistemov** pa bo preučila **potencial novih tehnologij** za preprečevanje in zdravljenje duševnih motenj¹⁰³.

Zbiranje in spremljanje podatkov je treba okrepiti, da se omogoči utemeljeno odločanje. Pripraviti bi bilo treba nove statistične podatke in kazalnike ter jih postopoma vključiti v oblikovanje politik, da bi se upoštevala vprašanja, kot so neenakosti, telesno in duševno zdravje ter vrednost narave za ljudi, ter ocenil učinek ukrepov in financiranja. To bo pripomoglo k spremljanju napredka na poti k dobremu počutju ter olajšalo obveščanje o političnih izzivih in možnostih za njihovo reševanje na način, ki je osredotočen na ljudi in planet¹⁰⁴.

Države članice so že opozorile na močno potrebo po podpori pri načrtovanju in/ali krepitvi zmogljivosti osebja na področju duševnega zdravja, spremljanju in ocenjevanju politike na

¹⁰⁰ [Global developments in social prescribing \(Globalni napredek na področju predpisovanja družbenih dejavnosti\) – PubMed \(nih.gov\).](#)

¹⁰¹ [Systematic review of social prescribing and older adults: where to from here? \(Sistematični pregled predpisovanja družbenih dejavnosti in starejših odraslih: kako naprej?\) – PubMed \(nih.gov\).](#)

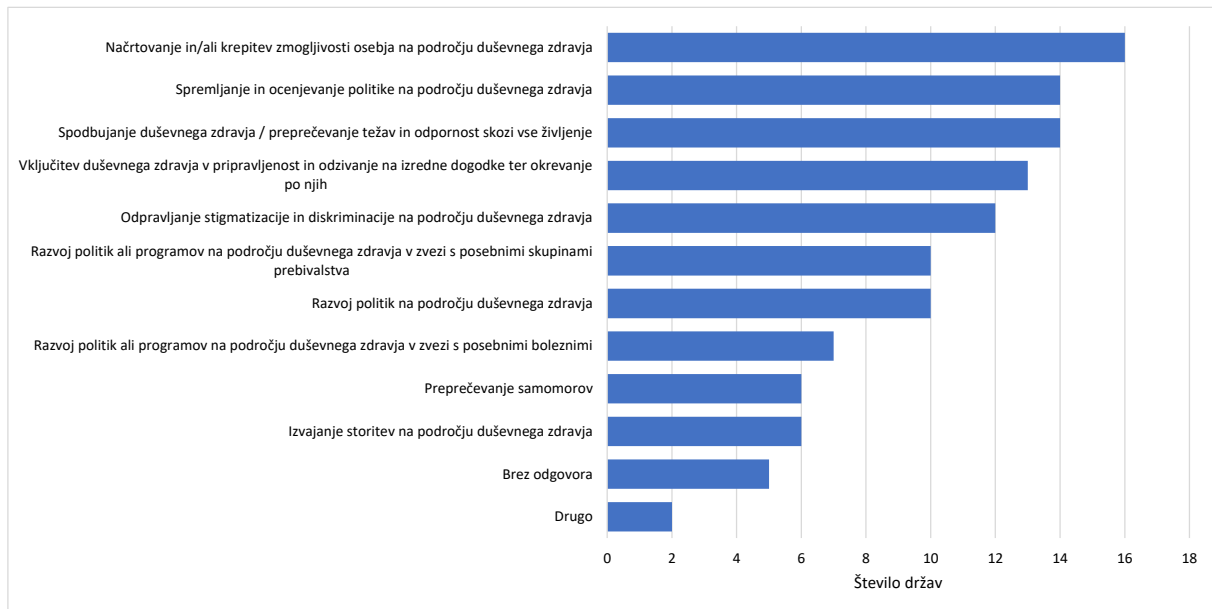
¹⁰² [EUR-Lex – 52012SC0414 – SL – EUR-Lex \(europa.eu\).](#)

¹⁰³ Poročilo strokovne skupine z naslovom „Mapping metrics of health promotion and disease prevention for health system performance assessment“ (Opredelitev metrik za spodbujanje zdravja in preprečevanje bolezni za ocenjevanje uspešnosti zdravstvenega sistema) vsebuje študijo primera o duševnem zdravju in dobre prakse za predpisovanje družbenih dejavnosti.

¹⁰⁴ [Strateško predvidevanje \(europa.eu\).](#)

področju duševnega zdravja ter spodbujanju duševnega zdravja in preprečevanju na tem področju (slika 1)¹⁰⁵.

Slika 1 – Prednostne potrebe držav članic za krepitev zmogljivosti (27 držav članic EU ter Norveška in Islandija)

Za izpolnitev teh potreb bo mobilizirana finančna podpora na ravni EU, da bodo države članice lahko okrepile svoje zmogljivosti za ukrepanje. To bo vključevalo številčnejše in boljše usposobljeno osebje za reševanje težav z duševnim zdravjem. Prav tako bo pomenilo premik z institucionalizirane oskrbe na oskrbo v skupnosti.

Več držav članic je v okviru svojih **načrtov za okrevanje in odpornost** vključilo ukrepe za okrepitev oskrbe na področju duševnega zdravja za svoje prebivalstvo. To je v skladu **specifičnimi priporočili za države**, sprejetimi v okviru **evropskega semestra 2020**, v katerih so vse države članice pozvane, naj povečajo odpornost svojih zdravstvenih sistemov. Komisija je spomladi 2023 predlagala specifična priporočila za države, v katerih se zavzema za reformo zdravstvenega varstva v šestih državah članicah. V poročilih o državah je za dodatnih šest držav članic potrjena potreba po nadaljnjem izboljšanju sistema zdravstvenega varstva za dopolnitev načrtov za okrevanje in odpornost. Poleg tega vsa poročila o državah, sprejeta v okviru evropskega semestra, vsebujejo tematski oddelek, v katerem so zajeti zdravje prebivalstva in zdravstveni sistemi v državah članicah ter v izbranih primerih poudarjeni izzivi na področju duševnega zdravja in načrtovane reforme. V okviru evropskega semestra se bo še naprej spremljal napredek na področju zdravstvenega varstva na nacionalni ravni.

¹⁰⁵ Da bi se podprle naložbe in reforme v državah članicah s ciljno usmerjeno krepitvijo zmogljivosti, so Komisija, SZO in Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) aprila 2023 skupaj izvedle anketo, da bi zagotovile pregled politik na področju duševnega zdravja v državah članicah.

VODILNE POBUDE

15. POBUDA ZA ŠTEVILČNEJŠE IN BOLJE USPOSOBLJENO STROKOVNO OSEBJE V EU

- Od leta 2023 naprej bo Komisija krepila **usposabljanje** zdravstvenega in drugega strokovnega osebja, kot so učiteljsko osebje ter socialni delavci in delavke. S posebno finančno podporo v okviru Programa EU za zdravje (9 milijonov EUR) se bo začel izvajati tudi nov čezmejni program izmenjave za strokovno osebje na področju duševnega zdravja. To bi moralo omogočiti, da se do leta 2026 usposobi približno 2 000 strokovnjakinj in strokovnjakov po vsej EU ter izvede povprečno 100 izmenjav na leto.

16. TEHNIČNA PODPORA REFORMAM NA PODROČJU DUŠEVNEGA ZDRAVJA V VEČ SEKTORJIH

Komisija bo:

- leta 2024 povečala razpoložljivost in cenovno dostopnost storitev na področju duševnega zdravja za ljudi tako, da bo v okviru Instrumenta za tehnično podporo državam članicam na zahtevo zagotovila **tehnično podporo** pri oblikovanju in izvajanju reform za izboljšanje razpoložljivosti celostnih medsektorskih storitev na področju duševnega zdravja¹⁰⁶.

17. ZBIRANJE PODATKOV O DUŠEVNEM ZDRAVJU

- Od leta 2025 naprej bo Komisija zagotavljala, da evropska anketa o zdravju in zdravstvenem varstvu (EHIS) vključuje dodatne podatke o duševnem zdravju, da se zagotovi natančno spremljanje in ocenjevanje napredka na področju duševnega zdravja po vsej EU.

Komisija spodbuja države članice, naj zagotovijo cenovno dostopno oskrbo na področju duševnega zdravja, tudi s telemedicino in v čezmejnem okolju. Nacionalni organi bi morali sodelovati pri oblikovanju in izvajanju projektov za izboljšanje storitev na področju duševnega zdravja, **oskrbe v skupnosti** in **deinstitucionalizacije**¹⁰⁷ ter so pozvani, naj razvijejo napotitvene poti do strokovnega osebja na področju duševnega zdravja, hkrati pa upoštevajo tudi delo drugih ponudnikov storitev.

g. Premagovanje stigmatizacije

Stigmatizacija in diskriminacija poslabšujeta osebne in gospodarske posledice duševnih motenj. Diskriminacija ljudi s težavami z duševnim zdravjem je pogosta, zlasti na družbenih

¹⁰⁶ Vodilna pobuda Instrumenta za tehnično podporo za leto 2024 – *Mental health: Fostering well-being and mental health* (Duševno zdravje: spodbujanje dobrega počutja in duševnega zdravja) (europa.eu).

¹⁰⁷ V skladu s [Konvencijo Združenih narodov o pravicah invalidov](#) (UNCRPD).

medijih, pa tudi na delovnem mestu, pri čemer 50 % delavcev in delavk meni, da bi razkritje informacij o duševnem zdravju negativno vplivalo na njihovo poklicno pot¹⁰⁸.

Načela ponovnega vključevanja in socialne vključenosti oseb s težavami z duševnim zdravjem morajo biti vodilo našega ukrepanja. Naložbe v **izboljšanje ozaveščenosti in razumevanja duševnega zdravja**, vključno z usposabljanjem na področju duševnega zdravja in empatije v šolskih učnih načrtih, so ključnega pomena za izboljšanje razmer, pri čemer morajo sodelovati vsi deležniki.

Vsakoletni evropski teden duševnega zdravja (ki poteka maja) in svetovni dan duševnega zdravja¹⁰⁹ (10. oktober) sta priložnosti za posebno obravnavo stigmatizacije na ravni EU.

Umetnost in kultura sta pomembni pri spodbujanju dobrega duševnega zdravja in dobrega počutja posameznic in posameznikov ter družbe na splošno, saj podpirata socialno vključevanje in zmanjšujeta stigmatizacijo duševnih motenj¹¹⁰. Dopolnjujeta lahko bolj tradicionalno podporo pri težavah z duševnim zdravjem in prispevata k njihovemu preprečevanju ter odpravljanju stigmatizacije duševnih motenj. Komisija bo podpirala države članice pri ozaveščanju o pozitivni vlogi kulturnih in umetniških dejavnosti pri izboljšanju duševnega zdravja in splošnega dobrega počutja, na primer v okviru posebnega dogodka, na katerem bosta **umetnost in kultura** predstavljeni kot nova instrumenta za dobro počutje in duševno zdravje.

¹⁰⁸ OSH Pulse (raziskava Flash Eurobarometer, 2022): [Occupational safety and health in post-pandemic workplaces \(Varnost in zdravje pri delu na delovnih mestih po pandemiji\)](#). Poročilo vsebuje rezultate vprašanj o psihosocialnih tveganjih, informativne preglede posameznih držav ter strokovni članek o nadaljnjem spremljanju duševnega zdravja in posledic pandemije COVID-19.

¹⁰⁹ [Svetovni dan duševnega zdravja \(who.int\)](#).

¹¹⁰ [C4H_SummaryReport_V11LP_shortsmall.pdf \(cultureforhealth.eu\)](#).

VODILNE POBUDE

18. BOJ PROTI STIGMATIZACIJI IN DISKRIMINACIJI

Komisija bo dodelila 18 milijonov EUR za¹¹¹:

- izboljšanje kakovosti življenja pacientk in pacientov, njihovih družin ter (ne)formalnih oskrbovalcev in oskrbovalk, vključno z obolelimi z rakom, s posebnim **poudarkom na odpravljanju stigmatizacije in diskriminacije**, pri čemer bo podpirala države članice pri **opredelitvi in izvajanju dobrih praks**,
- podporo deležnikom pri izvajanju projektov, kot so **dejavnosti ozaveščanja** za odpravo stigmatizacije in diskriminacije, zagotovitev **socialnega vključevanja in zaščito pacientovih pravic** s poudarkom na ranljivih skupinah,
- oblikovanje **smernic EU o premagovanju stigmatizacije** in odpravljanju **diskriminacije** z državami članicami v okviru strokovne skupine za javno zdravje in skupinami deležnikov,
- uvedbo komunikacijskih dejavnosti za **spodbujanje ozaveščenosti** pri boju proti stigmatizaciji.

Komisija spodbuja države članice, naj pripravijo **komunikacijske kampanje** za pojasnitev in premagovanje stigmatizacije ter **oblikujejo ukrepe za preprečevanje stigmatizacije in diskriminacije**, pri čemer naj pomagajo posameznicam in posameznikom pri ponovnem vključevanju v zaposlitev, pacientkam in pacientom omogočijo dostop do storitev, ki najbolj ustrezajo njihovim potrebam, ter razširjajo informacije o uporabi pravnih instrumentov za boj proti diskriminaciji. **Potrebna sta ozaveščanje** (nosilcev odločanja, delodajalcev, zdravstvenega osebja, drugega strokovnega osebja in splošne javnosti o duševnem zdravju in stigmatizaciji, zlasti ljudi v ranljivih položajih) ter podpora **dejavnostim v skupnosti** (šport, umetnost, narava), ki prispevajo k premagovanju stigmatizacije in podpirajo rehabilitacijo duševnega zdravja. Države članice bi morale podpirati politike, v okviru katerih se spodbuja vključevanje ljudi z duševnimi motnjami v skupnost in na trg dela, vključno z dejavnostmi socialnega gospodarstva.

h. Spodbujanje duševnega zdravja po vsem svetu

Zaščita in spodbujanje duševnega zdravja nista le prednostna naloga EU, temveč tudi **globalno vprašanje**, pri katerem lahko EU daje zgled, in sicer s ciljno usmerjenim prispevanjem na mednarodni ravni in po potrebi spodbujanjem zblíževanja.

Na zasedanju **Sveta EU-ZDA za trgovino in tehnologijo** 30. in 31. maja 2023 so EU in Združene države izrazile skupno stališče, da bi morale spletne platforme prevzeti večjo odgovornost pri zagotavljanju, da njihove storitve prispevajo k spletnemu okolju, ki varuje,

¹¹¹ Sredstva iz [Programa EU za zdravje](#) (18,36 milijona EUR: proračun v okviru delovnega programa za leto 2023, namenjen dejavnostim na področju duševnega zdravja).

opolnomoča in spoštuje otroke in mlade, ter sprejeti odgovorne ukrepe za obravnavanje vpliva svojih storitev na duševno zdravje in razvoj otrok in mladih¹¹².

V **globalni zdravstveni strategiji EU**¹¹³ so zagotovljeni globalni, nacionalni in regionalni ukrepi, katerih namen je olajšati doseganje z zdravjem povezanih ciljev ZN za trajnostni razvoj s poudarkom na treh medsebojno povezanih prednostnih nalogah: (1) zagotavljanju boljšega zdravja in dobrega počutja ljudi skozi vse življenje; (2) krepitvi zdravstvenih sistemov in spodbujanju splošnega zdravstvenega varstva ter (3) zagotavljanju varnosti javnega zdravja, vključno z duševnim zdravjem in psihosocialno podporo. Poudarek bi moral biti na krepitvi primarnega zdravstvenega varstva, pri čemer je razpoložljivost storitev na področju duševnega zdravja bistvenega pomena.

V **akcijskem načrtu za mlade v zunanjem delovanju EU (2022–2027)**¹¹⁴ sta zdravje in dobro počutje priznana kot predpogoj, da lahko mladi v celoti uresničijo svoj potencial in sodelujejo v družbi. Zdravje ter duševno in telesno dobro počutje so poudarjeni kot jedro njegovega „stebra opolnomočenja“. Hkrati bi morali biti **podpora duševnemu zdravju in psihosocialna podpora** sestavni del ukrepov za okrepitev nacionalnih zdravstvenih sistemov v partnerskih državah, ki po potrebi podpirajo svetovne ukrepe na področju javnega zdravja, npr. Svetovni sklad za boj proti aidsu, tuberkulozi in malariji¹¹⁵, pobudo Spotlight o nasilju zaradi spola¹¹⁶ ali v okviru humanitarne pomoči EU. Po podatkih SZO se več kot petina ljudi v pokonfliktnih razmerah spopada z depresijo, tesnobo ali posttravmatsko stresno motnjo¹¹⁷. Potrebe na področju duševnega zdravja se pojavljajo tudi v primerih razselitev in naravnih nesreč. Zato sta podpora duševnemu zdravju in psihosocialna podpora bistvena elementa celovitega kriznega odzivanja, vključenega v operacije humanitarne pomoči, ki jih financira EU, pri čemer je od leta 2019 tej prednostni nalogi namenjenih **111 milijonov EUR**.

EU prav tako spodbuja druge k ukrepanju z mobilizacijo in **ozaveščanjem donatorjev ter partnerjev** o pomenu zagotavljanja kakovostne podpore duševnemu zdravju in psihosocialne podpore v izrednih humanitarnih razmerah. Po uspešnem sodelovanju na Bližnjem vzhodu in v severnoafriški regiji bodo pred koncem leta 2023 organizirana **srečanja za ozaveščanje in krepitev zmogljivosti** v drugih regijah, najprej v Latinski Ameriki in na Karibih.

Poleg tega Komisija krepi zmogljivosti deležnikov z usposabljanjem in razširjanjem svežnja Medagencijskega stalnega odbora (IASC) o minimalnih storitvah na področju podpore duševnemu zdravju in psihosocialne podpore¹¹⁸. To ključno referenčno orodje je razvila

¹¹² Skupna izjava Sveta EU-ZDA za trgovino in tehnologijo z dne 30. in 31. maja 2023.

¹¹³ [EU Global Health Strategy to improve global health security and deliver better health for all \(Globalna zdravstvena strategija EU za izboljšanje globalne zdravstvene varnosti in zagotovitev boljšega zdravja za vse\) \(europa.eu\).](#)

¹¹⁴ [Akcijski načrt za mlade \(europa.eu\).](#)

¹¹⁵ [Domača stran – Svetovni sklad za boj proti aidsu, tuberkulozi in malariji.](#)

¹¹⁶ [Pobuda Spotlight / What we do: Ending violence against women and girls \(Kaj je naša naloga: odpravljanje nasilja nad ženskami in dekleti\) | Agencija ZN za ženske – uradni sedež.](#)

¹¹⁷ [New WHO prevalence estimates of mental disorders in conflict settings: a systematic review and meta-analysis \(Nove ocene SZO o razširjenosti duševnih motenj v konfliktnih okoljih: sistematični pregled in metaanaliza\) – The Lancet.](#)

¹¹⁸ [Sveženj IASC o minimalnih storitvah](#): podpora duševnemu zdravju in psihosocialna podpora.

humanitarna skupnost, da bi določila minimalno kakovost in olajšala uvajanje učinkovitih in pravočasnih ukrepov na področju duševnega zdravja v kriznih razmerah.

V **Ukrajini**¹¹⁹ Komisija že podpira skupnostne centre za razseljene otroke ter njihove skrbnice in skrbnike, pa tudi otroke v ustanovah, da bi jim pomagala ponovno vzpostaviti določeno raven normalnosti in rutine. Vendar pa dolgotrajna agresija in njen uničujoč učinek poslabšujeta duševno zdravje pri ljudeh, ki bežijo pred vojno v EU, in pri tistih, ki so razseljeni znotraj Ukrajine, za kar je potrebna odločna in ambiciozna podpora.

Ukrajinski otroci so trenutno podvrženi vojnim travmam, ki jim pogosto puščajo globoke psihološke brazgotine. Komisija bo skupaj z Ukrajino vzpostavila specializiran program e-učenja za pediatre in pediatrije ter zdravstveno osebje v primarnem zdravstvenem varstvu. S to pobudo bo zdravstveno osebje pridobilo potrebne spretnosti za zagotavljanje oskrbe po travmi in izboljšanje duševnega zdravja otrok. Otrokom v stiski v Ukrajini in EU bodo na voljo tudi specializirane rehabilitacijske storitve.

Komisija prav tako podpira humanitarne partnerje, da bi se povečala njihova **zmogljivost za obravnavanje potreb v zvezi z duševnim zdravjem prebivalstva na območjih, prizadetih zaradi spopadov**, vključno s pokrajinami Zaporozžje, Harkov, Dnipro in Mikolajiv. V okviru Programa EU za zdravje je bilo leta 2022 v okviru sporazuma o prispevku z Mednarodno federacijo Rdečega križa dodeljenih 28,4 milijona EUR za zagotavljanje psihološke prve pomoči, deležniki pa izvajajo štiri projekte¹²⁰ (v skupnem znesku 3 milijone EUR), v okviru katerih se izvajajo dobre prakse za izboljšanje duševnega zdravja in psihosocialnega dobrega počutja migrantov in beguncev. Za leto 2023 je predvidenih 10,6 milijona EUR v okviru Programa EU za zdravje za izboljšanje dostopa do zdravstvenega varstva in preprečevanje nenalezljivih bolezni, zlasti težav z duševnim zdravjem. Komisija bo prav tako podpirala države članice in deležnike pri izvajanju dobre prakse **iFightDepression**¹²¹, kar vključuje spletni program za samostojno obvladovanje, ki lahko razseljenim osebam, vključno s tistimi iz Ukrajine, pomaga pri samostojnem obvladovanju simptomov.

Ker samo humanitarna pomoč ne more zadostiti morebitnim dolgoročnim potrebam prisilno razseljenih oseb, tudi na področju zdravstvenega varstva, Komisija svoje partnerske države podpira pri **vključevanju prisilno razseljenih skupnosti** v obstoječe nacionalne strukture izvajanja storitev. Vključevanje poteka na način, ki beguncem zagotavlja enak in pravičen dostop do storitev za obravnavanje njihovih potreb, vključno z duševnim zdravjem, posttravmatskim stresom in nasiljem zaradi spola. Znatna pomoč EU za obravnavanje potreb migrantov vključuje tudi psihosocialno podporo, zlasti za najranljivejše, vključno z otroki, žrtvami vojne, žrtvami trgovine z ljudmi, obtičalimi migranti in povratniki.

¹¹⁹ Finančna podpora v okviru [regionalnega programa vzhodnega partnerstva NDICI](#) za zagotavljanje psihološke podpore v Ukrajini.

¹²⁰ [Projekti v okviru Programa EU za zdravje](#) za zagotavljanje podpore beguncem iz Ukrajine na področju duševnega zdravja.

¹²¹ <https://ifightdepression.com/en/>: na voljo v ukrajinsščini in prilagojeno različnim kulturam.

Komisija v okviru izobraževalnih ukrepov podpira celovit pristop k spodbujanju in varovanju duševnega zdravja in psihosocialnega dobrega počutja učencev in učenk, njihovih učiteljev in učiteljic ter skrbnic in skrbnikov. Komisija je glavna donatorica za **sklad Izobraževanje ne sme čakati**, za katerega sta podpora duševnemu zdravju in psihosocialna podpora ključna prednostna naloga, ter **Globalno partnerstvo za izobraževanje**, v okviru katerega se vlaga v krepitev povezav med zdravstvenim in izobraževalnim sektorjem.

Komisija bo v skladu s prizadevanji za lokalizacijo in trojno povezavo med humanitarnim delovanjem, razvojem in mirom še naprej **vključevala duševno zdravje** v ukrepe za okrepitev zdravstvenih sistemov na regionalni, nacionalni in globalni ravni ter zagotavljala, da imajo begunci, ljudje, ki se selijo, in razseljene osebe po izrednih dogodkih v partnerskih državah dostop do podpore duševnemu zdravju in psihosocialne podpore vsaj na isti ravni kot gostiteljske skupnosti.

VODILNE POBUDE

19. PODPORA NA PODROČJU DUŠEVNEGA ZDRAVJA ZA OSEBE, RAZSELJENE IZ UKRAJINE OZIROMA PRIZADETE ZARADI KONFLIKTA

- Komisija bo prispevala k zagotavljanju **psihološke prve pomoči** ljudem, ki jih je prizadela ruska vojna agresija proti **Ukrajini**, in sicer z okrepitevijo sodelovanja z Mednarodno federacijo Rdečega križa in Rdečega polmeseča¹²² (28 milijonov EUR). Komisija si bo prizadevala povečati finančno podporo za okrepitev psihosocialne podpore razseljenim osebam zaradi vojne. Preučene bodo tudi možnosti za (spletno) usposabljanje prvih reševalcev in reševalk, učiteljskega osebja ter socialnih delavcev in delavk na področju psihološke prve pomoči in psihosocialne podpore, da bi bolje pomagali tistim, ki potrebujejo pomoč. Dodatnih 0,5 milijona EUR bo dodeljenih za krepitev psihosocialne podpore prizadetim osebam v izrednih razmerah.
- Komisija bo skupaj z Ukrajino vzpostavila specializiran program e-učenja za pediatre in pediatrijce ter zdravstveno osebje v primarnem zdravstvenem varstvu, da bi podprla **ukrajinske otroke**, ki se spopadajo s stresom in tesnobo zaradi vojne. S to pobudo bo zdravstveno osebje pridobilo potrebne spretnosti za zagotavljanje oskrbe po travmi in izboljšanje duševnega zdravja otrok.
- Komisija bo v sodelovanju z državami članicami zagotovila cenovno dostopno psihosocialno podporo ljudem, ki so pobegnili pred vojno, da bi dopolnila zdravstveno varstvo, ki se že ponuja v okviru direktive o začasni zaščiti.

20. PODPORA RAZŠIRJANJU SVEŽNJA MEDAGENCIJSKEGA STALNEGA ODBORA^{123,124} O MINIMALNIH STORITVAH NA PODROČJU PODPORE DUŠEVNEMU ZDRAVJU IN PSIHOSOCIALNE PODPORE

- Komisija bo še naprej podpirala razširjanje **svežnja o minimalnih storitvah**, katerega cilj je podpirati humanitarne akterje pri zagotavljanju kakovostne oskrbe v izrednih humanitarnih razmerah. V njem so zagotovljene smernice za vključevanje pravočasnih, usklajenih in z dokazi podprtih storitev na področju duševnega zdravja v

¹²² Proračun: 28,4 milijona EUR v okviru [delovnega programa EU za zdravje za leto 2022](#).

¹²³ Proračun: 750 000 EUR v okviru [programa okrepljene zmogljivosti odzivanja](#).

¹²⁴ SZO, UNICEF, UNHCR in UNFPA, <https://mhpsmsp.org/en>.

Financiranje EU za duševno zdravje

Proračun za podporo duševnemu zdravju mora ustrezati razsežnosti izziva. EU in države članice morajo nameniti ustrezna sredstva za zagotavljanje pomoči ljudem v stiski, saj je to socialna in gospodarska nujnost.

Komisija v okviru večletnega finančnega okvira za obdobje 2021–2027 mobilizira vse ustrezne finančne instrumente proračuna EU za obravnavanje ključnih izzivov na področju duševnega zdravja ter podporo vodilnim pobudam in ukrepom, opredeljenim v tem sporočilu. Poleg tega lahko države članice izkoristijo sredstva, ki so na voljo v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost¹²⁵, da financirajo reforme in naložbe na področju zdravja, vključno z duševnim zdravjem.

Skupaj je bilo opredeljenih **1,23 milijarde** EUR podpore EU za dejavnosti na področju duševnega zdravja, ki so na voljo za financiranje dejavnosti, ki **neposredno ali posredno** spodbujajo duševno zdravje, od raziskav do kampanj ozaveščanja, od krepitev zmogljivosti in prenosa dobrih praks na področju zdravja do psihološke podpore obolelim z rakom in ukrajinskim beguncem. Učinek teh projektov in programov se bo redno spremljal. Za to niso potrebni le zanesljivi, primerljivi in najnovejši podatki, temveč tudi kazalniki ter sistemi spremljanja in ocenjevanja, da se zagotovita nadaljnje ukrepanje in prevzemanje odgovornosti.

Za leti 2022 in 2023 je bilo v okviru Programa EU za zdravje¹²⁶ dodeljenih 69,7 milijona EUR za ukrepe, ki spodbujajo dobro duševno zdravje. To vključuje 51,4 milijona EUR v okviru delovnega programa za leto 2022¹²⁷ za podporo pobudam za krepitev zmogljivosti v državah članicah in obravnavanje duševnega zdravja ranljivih skupin ter 18,3 milijona EUR v okviru delovnega programa EU za zdravje za leto 2023 za podporo sodelovanju med državami članicami ter zagotavljanje psihološke podpore obolelim z rakom, njihovim oskrbovalcem in oskrbovalkam ter družinam¹²⁸.

V okviru programov Obzorje 2020 in Obzorje Evropa¹²⁹ je mobiliziranih 765 milijonov EUR sredstev za podporo raziskovalnim in inovacijskim projektom na področju duševnega zdravja.

Nacionalni, regionalni in lokalni organi lahko izkoristijo tudi sredstva kohezijske politike, zlasti Evropski socialni sklad plus (ESS+) in Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR), da bi okrepili enak dostop do zdravstvenega varstva, na primer z naložbami v ustrezno infrastrukturo in opremo, osebne pomočnice in pomočnike, mobilne skupine, telefonske

¹²⁵ [Mehanizem za okrevanje in odpornost \(europa.eu\)](https://europa.eu).

¹²⁶ [Uredba \(EU\) 2021/522 o Programu EU za zdravje](https://europa.eu).

¹²⁷ [com_2022-5436_annex2_en.pdf \(europa.eu\)](https://europa.eu).

¹²⁸ [wp2023_annex_en.pdf \(europa.eu\)](https://europa.eu).

¹²⁹ [Obzorje Evropa \(europa.eu\)](https://europa.eu).

številke za pomoč ter socialne delavce in delavke¹³⁰. Na voljo je Instrument za tehnično podporo za zagotavljanje tehnične podpore državam članicam za projekte na področju duševnega zdravja (2 milijona EUR v letu 2023). Komisija namerava leta 2024 mobilizirati dodatna sredstva iz Instrumenta za tehnično podporo, da bi na podlagi povpraševanja podprla krepitev zmogljivosti na področju duševnega zdravja v državah članicah.

V okviru programa EU Ustvarjalna Evropa so bila zagotovljena sredstva (3,3 milijona EUR) za projekte na področju kulture, dobrega počutja in duševnega zdravja, 28 milijonov EUR pa je bilo mobiliziranih za podporo dejavnostim na področju duševnega zdravja in psihosocialne podpore v izrednih in humanitarnih razmerah (evropska civilna zaščita in evropske operacije humanitarne pomoči). Program Državljeni, enakost, pravice in vrednote¹³¹ (2023–2024) prav tako zagotavlja možnosti financiranja¹³² ukrepov na področju duševnega zdravja otrok in žrtev nasilja zaradi spola¹³³. Za pomoč pri reševanju težav z duševnim zdravjem pri delu bodo na voljo sredstva v okviru EU-OSHA.

Zaključek in naslednji koraki

Današnji izzivi na področju duševnega zdravja lahko vplivajo na vsakogar ter zahtevajo usklajeno ukrepanje in polno zavezanost vseh vključenih akterjev. Duševno zdravje je **bistveni del zdravja ljudi**. Posameznicam in posameznikom omogoča, da razvijajo svoje zmožnosti, se spoprijemajo s stresom v življenju, se družijo, delajo ter prispevajo k življenju v skupnosti.

Vse institucije in ravni države lahko prispevajo in bi morale prispevati k premagovanju ovir za dobro duševno zdravje. Potrebna so usklajena prizadevanja znotraj zdravstvenega sistema, pa tudi zunaj njega, za mobilizacijo celotne družbe in vseživljenjski pristop s poudarkom na enakosti in nediskriminaciji.

Komisija poziva Evropski parlament in države članice, naj sodelujejo pri izvajanju pobud iz tega strateškega sporočila, ki postavljajo temelje za trajno ukrepanje na nacionalni ravni in ravni EU za celovit, večdeležniški pristop k duševnemu zdravju, ki je usmerjen v preprečevanje. V okviru pobud se spodbuja univerzalnost zdravstvenega varstva za ljudi z duševnimi motnjami v EU in zunaj nje.

Preprečevanje težav z duševnim zdravjem, dostop do pomoči in ponovno vključevanje v družbo so sestavni del pravice do zdravstvenega varstva, EU pa si s to pobudo zastavlja visoke cilje za pomoč najobčutljivejšim in najranljivejšim v naših družbah v skladu z

¹³⁰ V okviru ESRR je na voljo skupni proračun v višini 7,2 milijarde EUR za zdravstveno infrastrukturo in opremo, kar lahko vključuje ukrepe za duševno zdravje in socialno vključevanje.

¹³¹ [Državljeni, enakost, pravice in vrednote \(europa.eu\)](#).

¹³² Program Daphne in otrokove pravice: [c 2022 8588 1 en annexe acte autonome cp part1 v2.pdf \(europa.eu\)](#).

¹³³ 22,9 milijona EUR v okviru razpisa za zbiranje predlogov Daphne za leto 2024 za preprečevanje nasilja zaradi spola in nasilja nad otroki ter boj proti njima za financiranje ukrepov, ki posebej podpirajo žrtve in preživele ter nadalje razvijajo celostne sisteme za zaščito otrok.

evropskim načinom življenja, v katerem vsaka oseba šteje in bi morala imeti možnost za uspešno življenje.

To sporočilo je začetek novega strateškega pristopa, da se duševno zdravje postavi na enako raven kot telesno zdravje. K strukturi evropske zdravstvene unije dodaja še en steber, in sicer s krepitvijo tekočega dela in odpiranjem novih delovnih področij, razvitih z vsemi partnerji, vključno z izvedbenimi ukrepi. To bo skupaj z državami članicami pozorno spremljala strokovna skupina za javno zdravje in zlasti njena podskupina za duševno zdravje. Deležniki bodo imeli priložnost sodelovati in usklajevati svoje skupne prispevke za razvoj in izvajanje ukrepov, določenih v okviru platforme zdravstvene politike EU. Ta usklajena prizadevanja bodo omogočila oblikovanje in izvajanje novega ambicioznega pristopa k duševnemu zdravju za odpornejšo družbo, v kateri so ljudje na prvem mestu.